

tepav

türkiye ekonomi politikaları araştırma vakfı

istikrar enstitüsü

Mali İzleme Raporu

- 2009 Yılı Mayıs-
Haziran Ayları
Bütçe Sonuçları
 - Sosyal Güvenlik
Kurumunun Hızla
Bozulan Mali Dengesi
ve Sağlık
Harcamalarındaki
Reel Artış
 - Otomatik
Dengeleyiciler ve
Türkiye Uygulaması /
Maliye Politikasının
İkilemi
-

I. 2009 Yılı Mayıs-Haziran Ayları Bütçe Uygulama Sonuçları

A. Merkezi Yönetim 2009 Yılı Mayıs-Haziran Ayları Bütçe Sonuçlarına Kısa Bakış-Yönetici Özeti

Merkezi yönetim bütçesinin 2009 yılına ait ilk altı aylık sonuçları, bütçe açığındaki büyümenin artarak devam ettiğini göstermektedir. Açık 23,2 milyar TL olarak gerçekleşmiş ve önceki yılın aynı dönemine göre çok ciddi bir artış göstermiştir.

Tablo 2'deki rakamların gösterdiği gibi, bütçe açığındaki bu artış durgunluk dönemlerindeki tipik belirtileri yansıtmaktadır. Önemli bir bölümü (% 65) dolaylı vergilerden oluşan Türk Vergi Sistemi, ekonomideki daralmaya paralel olarak, vergi geliri üretememektedir. Geçen yıl aynı dönemde vergi gelirlerinin tahsilat oranı % 49,1 iken; bu yıl bu oran başlangıç hedefine göre % 39,1'e düşmüş bulunmaktadır. Buna karşılık faiz hariç harcamaların ödeneğe göre gerçekleşme durumu % 48,4 olup, geçen yıl bu oran % 45,5 civarında idi. Dolayısı ile vergi gelirleri ekonomik daralmadan etkilenirken, harcamalarda buna paralel bir azalış gözlenmemekte; tersine, artış eğilimi dikkati çekmektedir.

İlk bakışta bu bulgulardan hareketle kamu otoritesinin bilinçli bir maliye politikası uygulayarak bütçe açığını arttırmak sureti ile durgunlukla mücadele ettiği şeklinde bir sonuç çıkarmak mümkün görülebilir. Ancak belli sektörlerle geçici olarak getirilen vergi indirimleri hariç olmak üzere gelir kanadında Hükümet tarafından yapılan bilinçli bir düzenleme olmadığı gibi; harcama artışları da kamu otoritesinin bilinçli harcamalarından çok esnekliği olmayan harcamalardan kaynaklı, otomatik (yasal olarak yapılmak zorunda olan) olarak meydana gelen artışlar olarak göze çarpmaktadır. Nitekim, merkezi yönetim faiz dışı harcama kalemlerinin faiz dışı harcamalardaki artışa katkısını

gösteren Tablo 5’de, içinde sosyal güvenlik açık finansmanının da bulunduğu sağlık, emeklilik ve sosyal yardım giderlerindeki artışların katkısının oldukça yüksek bir boyuta ulaştığı görülmektedir. İşsiz sayısındaki artışa paralel olarak prim gelirlerinin azalması, ve sağlık harcamalarındaki artış nedeni ile sosyal güvenlik sisteminin açığı artmakta ve kendiliğinden oluşan bu eğilim bütçe açığının artışında önemli bir unsur olmaktadır. Ancak bu durumun durgunluk halindeki bir ekonomiyi bütçe açığı vererek canlandırıcı yönde katkı sağlayıp sağlayamayacağı oldukça tartışmalıdır.

Zira, literatürde otomatik dengeleyiciler olarak adlandırılan vergi ve sosyal güvenlik türü mali değişkenlerin durgunluk dönemlerinde bütçe açığını arttırarak canlanma dönemine geçişe katkı sağlamasının ülkemiz koşullarında ne ölçüde geçerli olduğu ayrıca ele alınarak tartışılması gereken bir konudur. Yetersiz vergi esnekliğinin söz konusu olduğu mali sistemimizde, sadece otomatik dengeleyicilere dayalı maliye politikası uygulamasının iktisadi canlanmaya yardımcı olmasını beklemek gerçekçi görünmemektedir. Buna karşılık, iradi maliye politikası kararları ile, zaten otomatik olarak artan bir bütçe açığını daha da arttırmak kamu borcu sorununu yeniden gündeme getirmektedir. Tam da bu noktada kamu otoritesinin vergi indirimleri yerine vergi artırımlarına gidiş yönünde kararlar alması, ve raporumuzun yayına hazırlandığı dönemde Orta Vadeli Program ve Orta Vadeli Mali Programın yasal süreleri oldukça aşılmış olmasına rağmen açıklanmamış olması, Hükümet’in ne tür bir maliye politikası uygulayacağı konusunda bir ikilem içinde bulunduğuna işaret etmektedir.

Öte yandan, yılın ilk altı ayında esnek harcamaların toplam bütçe harcamaları içindeki payı % 18’lere düşmüştür. Bu ise, esnek harcamaların mümkün olduğunca yılın ikinci yarısına aktarılması yüzünden mali baskının yılın son çeyreğinde daha çok ortaya çıkmasına yol açabilecektir. Harcamaların yapısına

bakıldığında, bu dönemde faiz dışı harcamaların yaklaşık % 50'sinin doğrudan bütçe dışı kurumların harcamalarını finanse etmek için kullanıldığı görülmektedir. Toplam gelirlerden bütçe dışı kurumların harcamalarını finanse etmek için kullanılan kaynak ve faiz giderleri düşüldüğünde, kalan bütçe kaynağı personel giderlerini karşılamaya yetmemektedir. Başka bir ifadeyle, bütçenin harcanabilir geliri geçmiş kriz dönemlerine benzer bir şekilde dönemsel olarak düşmüştür.

Geçen altı ay içinde iradi olmaktan çok otomatik bir gidişata bağlanmış gibi görünen maliye politikaları, sektörel tercih sorununun daha fazla ön plana çıkmasına neden olmuştur. Özellikle ilköğretim ve lise öğretimi ile ilgili güncel tartışmalar ışığında son yıllarda eğitime ayrılan bütçe paylarında ki görece azalmaya karşılık, sağlık sektöründeki harcama artışları orta vadeli program ve onunla uyumlu olması beklenen orta vadeli mali plandaki politika önceliklerine ne ölçüde uyulduğunun sorgulanmasını gerektirmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerde maliye politikalarının başarısız olmasına yol açan nedenlerin başında; siyasi karar alma süreci ile şekillenen politika oluşturma, planlama ve bütçeleme süreçleri arasında yeterli ilişkinin kurulamaması gelmektedir. Bu sorunu gidermeye yönelik olarak 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu ile getirilen yeni bütçe sistemi öncelikle dört aşamalı bir bütçe döngüsünü kurmayı amaçlamıştır.

Toplam mali disiplin, stratejik önceliklere göre kaynakların dağıtımı ve kullanımı, programların gerçekleştirilmesinde ve hizmetlerin sağlanmasında verimlilik ve etkinlik ile bunları tamamlayan hesap verilebilirlik aşamalarını içeren bu döngüde politika önceliklerini makro mali çerçeve ile ortaya koyan ve siyasi irade beyanı niteliğinde olan Orta Vadeli Program (OVP) ile bütçe politikalarını üç yıllık bütçe büyüklüğü ve kuruluş bütçe tavanları ile belirleyen Orta Vadeli Mali Plan (OVMP), sisteme

giren yeni belgeler olmuştur. Böylece hem ekonominin genel dengesi hem de bütçe politikaları ve harcama tavanları üç yıllık bir perspektifte ve her yıl revize edilerek tekrarlanan şekilde Mayıs ve Haziran aylarında ortaya konmaktadır. Bu iki politika ve plan metni Ağustos ayı içinde bulunulmasına rağmen hala açıklanmamıştır. Herhangi bir yaptırım olmasına rağmen 5018 sayılı Yasa'nın ruhuna açıkça aykırı bir durum yaratılması bir yana; krizin yaşandığı bir dönemde bu metinlerin açıklanmaması ekonomi yönetimi açısından politika belirsizliğine işaret etmektedir. Bu ise bir kriz döneminde aktörlerin sahip olmak isteyecekleri en son özelliştir.

OVP ve OVMP'nin açıklanmaması, Bütçe Hazırlık Rehberleri'nin yayınlanmaması ve kuruluşların bütçe hazırlıkları ve görüşmeleri yapmadan Temmuz ayını geçirmeleri sonucunu doğurmuştur. Ağustos ayında kuruluşlarla Maliye Bakanlığı ve DPT uzmanları arasında olması gereken bütçe görüşmeleri ise bu çerçevede yapılamamaktadır.

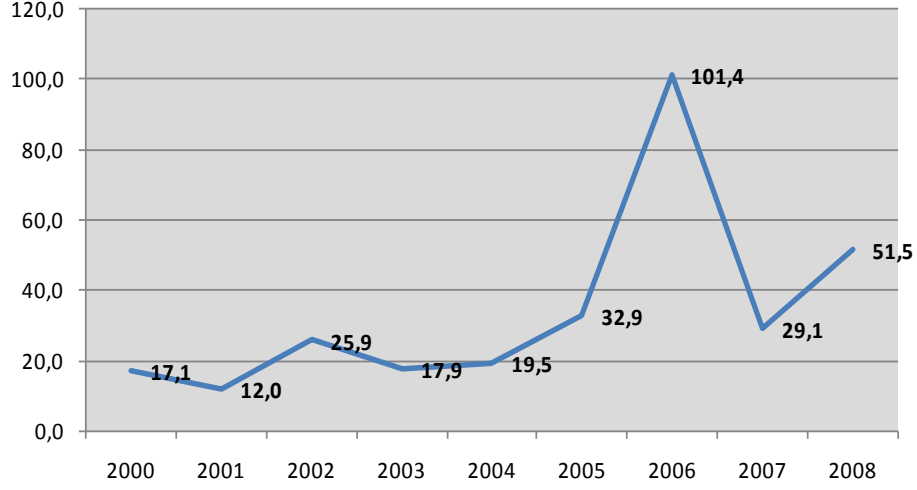
Maliye Bakanlığı Ağustos ayında kurumlara gönderdiği bir yazı ile, olmayan OVP, OVMP ve Bütçe Hazırlık Rehberi'ne göre bütçelerini hazırlayarak, ayın 17'sine kadar göndermelerini kendilerinden beklemektedir. Bunun sonucu, kurumların kaynaklarını kriz döneminde stratejik önceliklere göre dağıtımını yapacak bir altyapıya (politika öncelikleri ve temel makro ekonomik göstergeler) sahip olmadan bütçelerini hazırlamalarıdır. Ama daha da önemlisi, başta OVP, OVMP ve stratejik plan ile uygulamasına geçilecek olan Performans Programı'na olan inancın harcamacı kuruluşlar gözünde azalmasıdır.

Bir başka deyişle, onca ders ve deneyim sonucunda yeniden yapılandırılarak küçümsenmeyecek bir noktaya getirilmiş olan bütçe reformu sürecinde eski günlere dönüş niteliğinde ters yönlü bir eğilim başlamıştır.

Bütün bunlara ek olarak, yukarıda da belirttiğimiz gibi, bütçe açığının artması kamu borcu stoku artışı ve sürdürülebilirliği sorununu gündeme getirmektedir. Ek Tablo 6’da görüleceği üzere, söz konusu borç stokunda 2008 yılının sonuna göre 29 milyar TL net artış olmuştur. Bunun doğal sonucu olarak Hazine borçlanma faizlerinin yükselmesi beklenirken, borçlanma faizlerinin büyük bir dalgalanma göstermeden tersine azalış yönünde bir eğilim içinde bulunduğu görülmektedir. Merkez Bankası’nın Hazine borçlanmasına yardımcı olacak bir biçimde faiz düşürme ve piyasaya likidite verme şeklinde piyasalarca algılanan para politikasının bu durum üzerinde etkili olduğunu düşünmekteyiz. Ancak kamu otoritesinin maliye politikası değişkenlerini henüz belirleyemediği bir ortamda borç yönetimi ve para otoritesinin bu tür yardımlaşması algılamasının durumu idare etmenin ötesinde, orta vadede sürdürülebilir olmadığına dikkat çekmek istiyoruz.

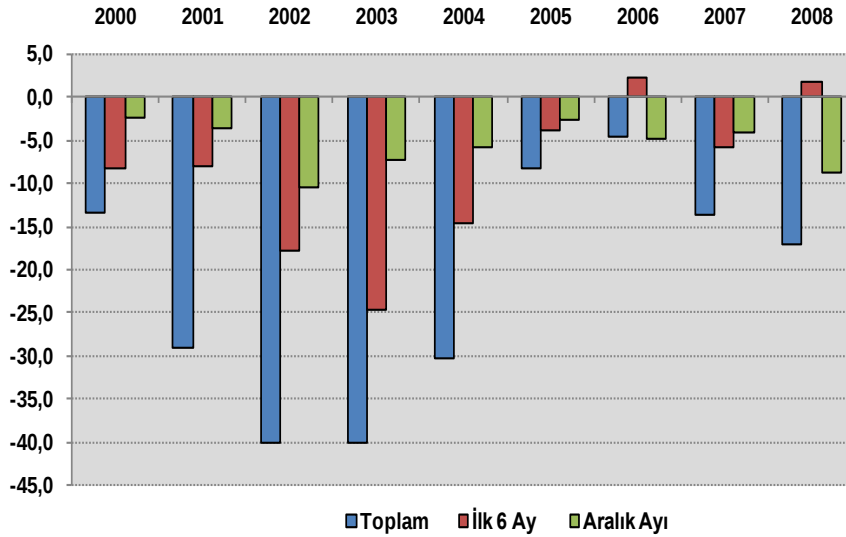
Bütçe açığına ilişkin olarak değinmek istediğimiz bir diğer nokta da, yılın ikinci yarısında oluşacak bütçe açığının önemli bir kısmının yılın son çeyreğinde, özellikle Aralık ayında ortaya çıkacak olmasıdır. Son beş yılda yıl sonu bütçe açığının ortalama % 47’si Aralık ayında gerçekleşmiştir. Bu yıl bütçe açığı düzeyi olarak hedeflenenin çok üzerinde çıkacağı için, geçmiş eğilimlere göre bu oranın % 30’lara düşeceğini tahmin etmekle birlikte, Aralık ayının bütçe açığı açısından en riskli ay olacağını söyleyebiliriz. İzleyen ilk grafikte 2000-2008 arasında Aralık ayında verilen bütçe açığının toplam bütçe açığına olan oranı verilmektedir. Bu grafiğin bize gösterdiği, özellikle 2004 yılından sonra bu oranın eğilim olarak hissedilir bir şekilde artmaya başladığıdır.

Grafik 1. Aralık Ayında Verilen Bütçe Açığının Yıl Sonu Toplam Bütçe Açığına Oranı (%)

Bütçe açığının göreceli olarak daha yüksek olduğu dönemlerde Aralık ayındaki bütçe açığı oranı düşerken, bütçe açığının düşük olduğu yıllarda ise Aralık ayı bütçe açığı daha yüksek bir oranda çıkmaktadır.

Grafik 2. Dönemsel Olarak Bütçe Açığı Düzeyi (Milyar TL)

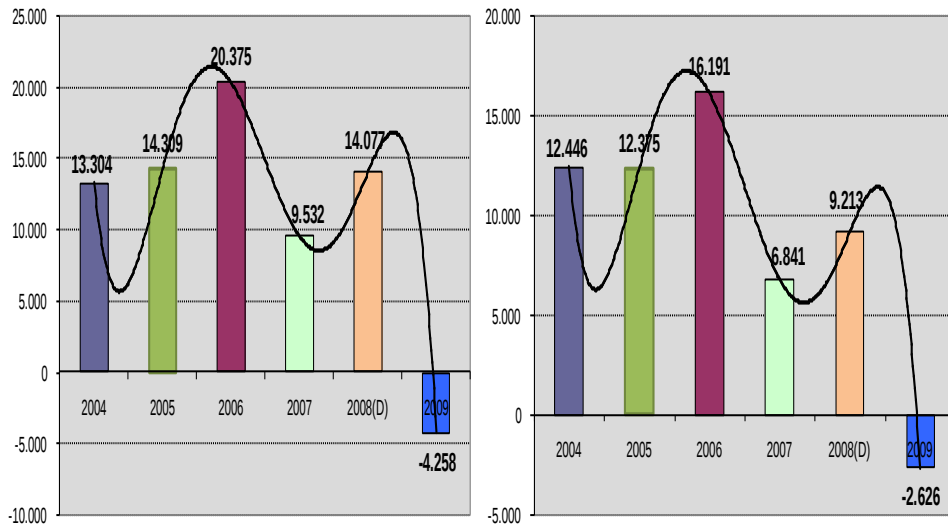

Tablo 1. Merkezi Yönetim Bütçesi 2009 Mayıs-Haziran Ayları Gerçekleşmeleri (2008 Yılı ile Karşılaştırmalı)

<i>milyon YTL</i>				2008 Yıl	2009 Öde.				2008 Yıl	2009 Öde.
	May.08	May.09	Değişim (%)	Son. Göre	Göre Gerç.	Haz.08	Haz.09	Değişim (%)	Son. Göre	Göre Gerç.
Harcamalar	86.023	106.898	24,27	38,07	41,25	100.589	124.831	24,10	44,51	48,17
1-Faiz Hariç Harcamalar	66.425	80.780	21,61	37,89	40,06	79.849	97.589	22,22	45,55	48,39
Personel Giderleri	20.522	23.783	15,89	42,03	41,57	24.506	28.469	16,17	50,19	49,76
Sosyal Gv.Kur. Devlet Primi	2.568	2.882	12,25	40,11	39,79	3.053	3.446	12,89	47,69	47,58
Mal ve Hizmet Alımları	7.426	8.798	18,49	31,02	34,57	9.161	10.699	16,79	38,27	42,03
Cari Transferler	30.289	38.338	26,58	43,20	43,59	35.226	46.097	30,86	50,24	52,41
Sermaye Giderleri	2.960	3.706	25,19	16,05	24,97	4.679	4.987	6,58	25,37	33,61
Sermaye Transferleri	796	905	13,66	25,08	32,02	1.126	1.177	4,48	35,50	41,65
Borç Verme	1.864	2.367	26,98	42,26	50,78	2.098	2.714	29,34	47,57	58,23
Yedek Ödenekler	0	0				0	0			
2-Faiz Harcamaları	19.598	26.119	33,27	38,68	45,42	20.740	27.242	31,35	40,94	47,38
Gelirler	83.962	86.215	2,68	40,27	34,66	102.506	101.626	-0,86	49,17	40,85
1-Genel Bütçe Gelirleri	81.299	83.302	2,46	40,17	34,29	99.456	98.287	-1,18	49,14	40,45
Vergi Gelirleri	70.060	66.233	-5,46	41,68	32,77	82.752	79.083	-4,43	49,23	39,13
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	4.439	6.853	54,36	60,84	93,08	5.035	7.313	45,23	69,00	99,33
Faizler, Paylar ve Cezalar	6.296	8.241	30,89	36,98	42,43	9.171	9.799	6,85	53,86	50,45
Sermaye Gelirleri	84	1.378	1541,56	0,92	10,49	2.030	1.397	-31,16	22,29	10,64
Alınan Bağış ve Yardımlar	419	432	3,16	48,19	45,89	356	522	46,74	40,92	55,42
Alacaklardan Tahsilat	0	164				113	172			
2-Özel Bütçe Gelirleri	1.557	1.707	9,63	35,65	44,03	1.847	2.016	9,16	42,28	52,00
3-Düzen. ve Denet. Kurul.Gel.	1.106	1.206	9,04	63,58	62,69	1.203	1.323	10,02	69,14	68,79
Bütçe Dengesi	-2.060	-20.683	-903,92	11,79	198,92	1.917	-23.205			223,17
Faiz Dışı Denge	17.538	5.436	-69,01	52,84	11,54	22.657	4.038	-82,18	68,27	8,57
Program Tanımlı Faiz Dışı Denge	14.476	-2.262		81,60		15.977	-4.258		90,06	

Bütçe dengesindeki bozulma, program tanımlı düzeltilmiş faiz dışı dengede çok daha çarpıcı bir şekilde görülmektedir. Program tanımlı denge son altı yıl içinde ilk defa dönemsel olarak açığa dönmüştür. Başta da belirttiğimiz gibi iradi maliye politikası önlemleri ile bütçe açığının genişletilmesi imkanının sınırlı olduğu bir ortamda bile faiz dışı açık düzeyi 4,2 milyar TL'ye çıkmıştır. Sabit fiyatlarla baktığımızda program tanımlı faiz dışı fazla son beş yılın ortalamasında 11,4 TL düzeyinde olurken, bu tutar 2009 yılında 2,6 milyar TL tutarında açığa dönüşmüştür (2003=100 TÜFE). Bu nokta borç dinamikleri açısından 2009 ve 2010 yılları için endişe vericidir.

Grafik 3. Merkezi Yönetim Bütçesi Program Tanımlı Faiz Dışı Fazla Gerçekleşmeleri (2004-2009 Haziran ayı Sonu Karşılaştırmaları Milyon TL)

Cari fiyatlarla

2003=100 fiyatlarıyla

2008 (D), KEY ödemelerinin faiz dışı dengeye katıldığını ifade etmektedir.

Özetlemek gerekirse; altı aylık bütçe uygulama sonuçları durgunluğa karşı iradi bir maliye politikasının bulunmadığı, maliye politikası uygulamasında ikilem yaşandığı, bütçe hazırlık süreci ve politika belgelerinin hazırlanıp harcamacı kuruluşlara yön gösterilmekte gecikildiği, dolayısı ile sektörel politika

önceliklerinin yaşama geçirilemediği bir ortamda yılın geri kalan bölümünde açığın daha da arttığı ve sorunların biraz daha ağırlaştığı bir döneme girildiğine işaret etmektedir.

B. Bütçe Giderleri

Haziran Ayı sonunda bütçe giderleri geçen yılın aynı dönemine göre % 24,1 oranında artmıştır. Faiz dışı harcamalardaki artış ise % 22,2 düzeyinde çıkmıştır. Haziran ayında faiz dışı harcamalardaki artış oranının özellikle cari transferlerden kaynaklı olarak % 25'i aşması, ilk altı ay sonunda kümülatif olarak faiz dışı giderlerin % 22,2'ye çıkmasına neden olmuştur.

Haziran ayı sonunda toplam bütçe giderleri gerçekleşme oranı geçen yılın aynı döneminin 3,7 puan üzerinde, % 48,2 düzeyinde çıkmıştır. Faiz dışı giderlerde ise; bu oran geçen yılın 2,9 puan üzerinde, % 48,4 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Yılın ilk altı ayı sonunda faiz dışı bütçe harcamalarının yaklaşık % 50'si cari transferler ile sermaye transferlerine gitmiştir. Sadece Sosyal Güvenlik Kurumu'na (SGK) yapılan transferlerin faiz dışı harcamalar içindeki payı % 26 olmuştur. Geçen yılın aynı döneminde bu oranın % 22 olduğu dikkate alındığında, sosyal güvenlik sistemindeki sorunların merkezi yönetim bütçesi üzerinde ne düzeyde bir mali baskı yarattığı daha iyi anlaşılmaktadır.

Cari transferler, faiz dışı harcamalarda görülen artışın arkasındaki en önemli harcama kalemi olmaya devam etmektedir. Haziran sonu itibarı ile SGK'na yapılan transferler toplamındaki artış oranı % 46,2 olmuştur. Reel olarak % 40 civarında bir artışa karşılık gelen bu gelişme sonucunda, dönemsel olarak SGK'na yapılan transferlerin toplam artışa katkısı % 45'in üzerinde çıkmıştır. Burada artışı belirleyen harcamalara yönelik dört temel unsur saptanmıştır:

- Bunlardan birincisi, 5763 sayılı İş Kanunu Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile getirilen ve 1.10.2008 tarihinden itibaren yürürlüğe konulan uygulama ile, işveren hissesinin 5 puanlık kısmı Hazine tarafından karşılanmaktadır. Haziran ayı sonunda bu uygulamanın bütçeye yükü 1.772 milyon TL'dir.
- İkincisi, uygulamaya giren yeni sosyal güvenlik ve genel sağlık sigortasına ilişkin düzenlemeler ile birlikte, harcamalarda ortaya çıkan ilave artıştır. Örneğin 2008 yılı Kasım ayından itibaren yapılmaya başlanan devlet sosyal güvenlik katkısının bu dönemde 5,4 milyar TL seviyesine yükselmesi ve 18 yaşın altındaki bütün çocukların sağlık güvencesi kapsamına alınması gibi.
- Üçüncüsü, işsizliğin artmasıyla birlikte prim ödeyen kişi sayısındaki azalış ile, özel ve kamu kurumlarının prim ödemelerini zamanında yapamamaları sonucu ortaya çıkan finansman baskısıdır.
- Dördüncüsü, başta ilaç olmak üzere sağlık harcamalarındaki artışın devam etmesi ve sağlık hizmeti sunan kurumlara her gün artan oranda biriken kamu yükümlülükleridir.

SGK'nun bütçe dengesindeki bozulmanın temel nedenlerinin başında, ekonomideki kayıtlı istihdam düzeyinin hızla azalması gelmektedir. İzleyen Tablo'da görüleceği üzere, bu dönemde kuruma kayıtlı kişi sayısı 1,2 milyon azalarak geçen yılın % 7,8 altına düşmüştür. SGK'ya kayıtlı aktif istihdam kapsamındaki kişi sayısı 1,2 milyon kişi düşerken sosyal güvenlik kapsamı içindeki kişi sayısı ise % 3 azalarak 2,1 milyon kişiye çıkmıştır. Bu durum işsizliğin boyutunun ne düzeye çıktığını göstermesi ve SGK dengesindeki yapısal bozulmayı ortaya koyması yanında, sosyal güvenlik kapsamı dışında kalan nüfustaki artışı ve büyüklüğü göstermesi açısından önemli görülmelidir.

Tablo 2. Ocak-Haziran Döneminde SGK'ya Kayıtlı İstihdam Düzeyindeki Değişme

	2008	2009	Değişim (%)
Hizmet Akdi*	9.703.722	8.674.726	-10,6
Bağımsız Çalışanlar	3.103.104	3.117.111	0,5
Kamu Çalışanları	2.444.380	2.271.485	-7,1
Toplam	15.251.206	14.063.322	-7,8

* Mayıs sonu

Kaynak: SGK Mali İstatistikler Bülteni (erişim tarihi Ağustos 2009)

Prim gelirleri düşerken giderlerin özellikle sağlık harcamalarından dolayı artması, SGK'nun bütçe dengesinin çok daha yüksek düzeyde bozulmasına yol açmıştır.

Tablo 3. Sosyal Güvenlik Kurumu Gelir ve Giderleri (milyon TL)

BÜTÇE KALEMLERİ	Haziran			Ocak-Haziran		
	2008	2009	Değişim (%)	2008	2009	Değişim (%)
I-GELİRLER	6.654	6.060	-8,92	30.781	37.578	22,08
1- PRİM GELİRLERİ	3.748	4.068	8,55	23.294	24.519	5,26
2- YENİDEN YAPILANDIRMA	479	249	-48,07	871	1.179	35,44
3- DEVLET KATKISI		926			5.440	
4- EK ÖDEME	197	234	18,93	1.259	1.420	12,82
5- FATURALI ÖDEMELER	845	409	-51,67	2.905	3.101	6,76
6- DİĞER GELİRLER	1.386	175	-87,35	2.453	1.919	-21,75
II-GİDERLER	7.670	8.964	16,88	44.778	51.653	15,35
1- EMEKLİ AYLIKLARI	4.688	5.435	15,93	28.117	32.906	17,03
2- 5510 S.K. KAPSAMINDAKİ ÖD.	28	49	76,27	166	286	71,99
3- EK ÖDEME	222	235	5,84	1.266	1.431	13,06
4- SAĞLIK HARCAMALARI(yolluk dahil)	2.115	2.495	17,97	12.555	14.190	13,02
SAĞLIK HARCAMALARI(Yolluk Hariç)	2.111	2.491	18,00	12.527	14.164	13,06
4.1- İLAÇ HARCAMALARI	891	1.156	29,77	5.230	6.322	20,88
4.2- TEDAVİ HARCAMALARI	1.179	1.294	9,78	6.960	7.560	8,62
4.2.1- DEVLET HASTANELERİ	600	651	8,50	3.835	4.051	5,65
4.2.2- ÜNİVERSİTE HASTANELERİ	195	225	15,19	1.044	1.224	17,26
4.2.3- ÖZEL HASTANLER	384	419	9,05	2.082	2.285	9,77
4.3- YOLLUK	4	4	4,24	28	26	-6,62
4.4- DİĞER HARCAMALAR	41	40	-1,49	338	282	-16,45
5- FATURALI ÖDEMELER	457	604	32,28	1.483	1.897	27,88
6- YÖNETİM		84		445	506	13,64
7- YATIRIM		1		5	6	22,34
8- DİĞER GİDERLER	159	60	-62,41	740	432	-41,62
III- DENGE	-1.015	-2.904	185,98	-13.997	-14.075	0,56
IV- BÜTÇE TRANSFERİ	1.750	4.736	170,65	17.597	25.822	46,74
1- AÇIK İÇİN	708	2.930	313,99	13.433	14.089	4,88
2- DEVLET KATKISI		926			5.440	
3- EK ÖDEME İÇİN	197	234	18,93	1.259	1.420	12,82
4- FATURALI ÖDEMELER İÇİN	845	409	-51,67	2.905	3.101	6,76
5-TEŞVİKLER		238			1.772	

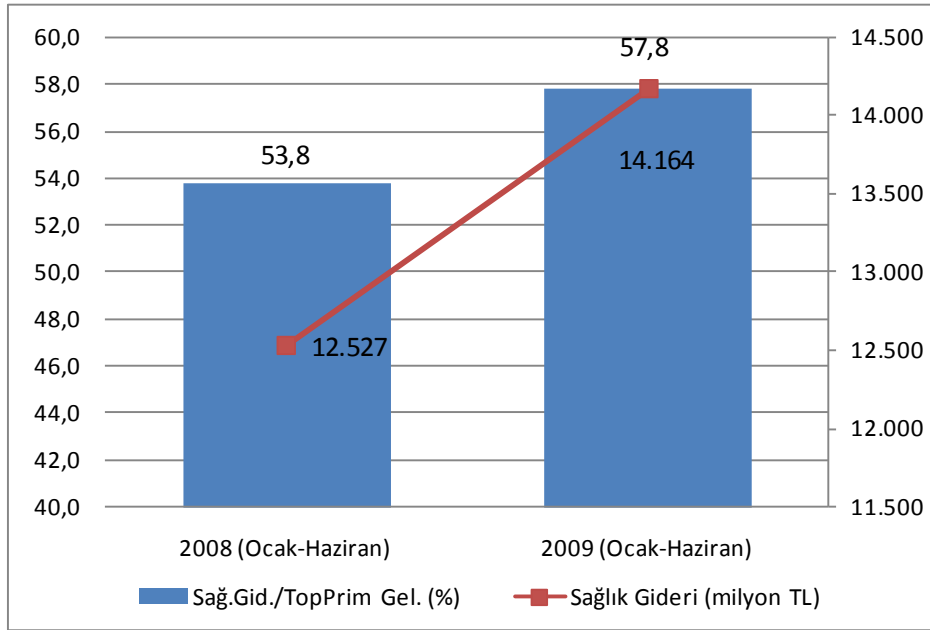
Kaynak: SGK Mali İstatistikler Bülteni (erişim tarihi Ağustos 2009)

SGK dengesine bakıldığında Haziran ayında gelirlerde yaşanan % 8,9 oranındaki düşme, harcamalardaki % 17 oranındaki artışla birlikte, kurum bütçe dengesinin % 186 oranında bozulmasına yol açmıştır. Haziran sonu itibari ile prim gelirlerindeki yavaşlamaya karşın giderlerin sağlık kaynaklı olarak artması SGK'nun yapısal nitelikli bir problemle karşı karşıya kaldığını bize göstermektedir.

SGK'nun harcamaları içinde dönemsel olarak öne çıkan unsur, ilaç harcamalarının Haziran sonunda % 20,2 oranında artmasıdır.

Tedavi harcamalarının % 9'lar düzeyinde artıyor olması toplam sağlık harcamalarındaki artışı % 13'ler düzeyinde tutmuştur. Bununla birlikte, tahakkuk etmeyen ve ertelenen tedavi giderlerinin 2 milyar TL'yi aştığı dikkate alındığında, aslında sağlık harcamalarının açıklananın çok üzerinde olduğunu söylemek yanıltıcı olmayacaktır. İzleyen Tablo'da, SGK'nun sağlık harcamalarının prim gelirlerine olan oranındaki gelişme verilmektedir.

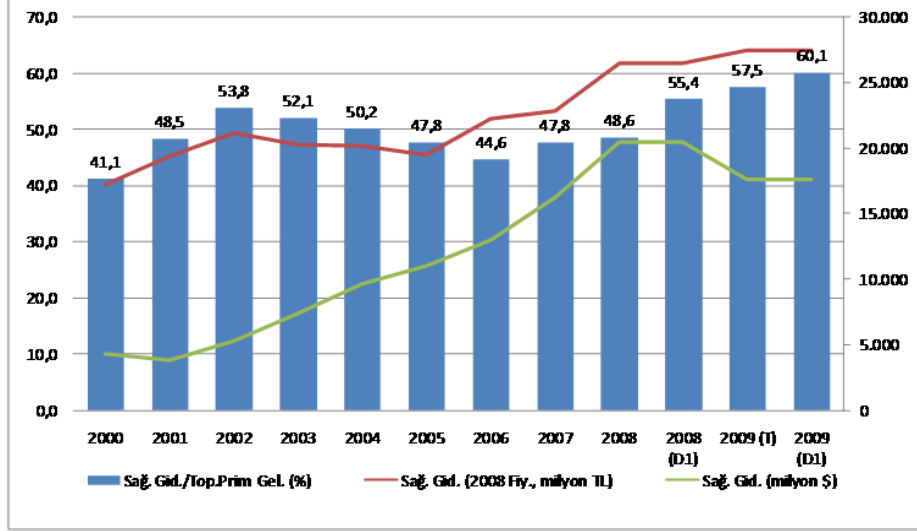
Grafik 4. Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Giderlerinin Toplam Prim Gelirlerine Oranı (%) ve Sağlık Harcamaları (milyon TL) (2008-2009, Ocak-Haziran)

Kaynak: SGK Mali İstatistikler Bülteni (erişim tarihi Ağustos 2009) ve kendi hesaplamalarımız

Bu gelişme tarafımızdan yapılmakta olan ve yakında yayınlanacak olan sağlık harcamalarının ayrıntılı olarak değerlendirildiği bir çalışmada, 2009 yılı içinde yapılan sağlık harcamalarının prim gelirlerine oranını gösteren % 57 tahmini ile uyumludur. İzleyen Grafik'te D1 ile gösterilen ertelenen sağlık harcamaları düzeltilmesi yapıldığında, söz konusu oranın % 60'a çıktığı ortaya konulmaktadır.

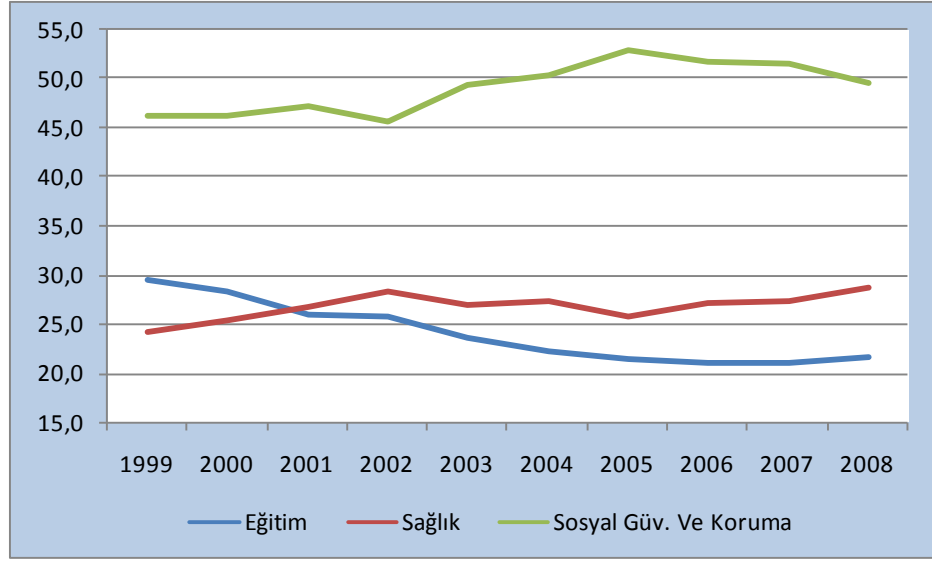
Grafik 5. Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Giderlerinin Prim Gelirlerine Oranı ile Sağlık Harcamalarının Gelişimi (Tahakkuk Ettirilmeyen Harcamalar Dahil)

Kaynak: Kendi hesaplamalarımız

Emil ve Yılmaz (2008) çalışmasında kamu sosyal harcamalarının GSYH'ya oranı 1999-2008 arasında % 30 civarında artış gösterirken; bu artış eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik ve koruma harcamalarında farklı oranlarda olmuştur. Eğitim harcamaları azalırken sağlık ve sosyal güvenlik ile koruma harcamaları bu dönemde artmıştır. Sağlık harcamalarında % 50'yi aşan artış bu dönemde öne çıkan bir gelişme olmuştur. Sosyal harcamaların kendi içinde dağılımına baktığımızda, belirgin bir şekilde eğitim harcamalarının aldığı pay düşerken (% 30'dan % 22'ye), sağlık harcamaları ile sosyal güvenlik ile sosyal koruma harcamalarının payının ise arttığı görülmektedir. İstikrar programının uygulandığı bu dönemde sosyal harcamalar içinde eğitim harcamaları programın maliyetini yüklenmiş görünmektedir.

Grafik 6. Türkiye’de Kamu Sosyal Harcamalarının Dağılımının Gelişimi (1999-2008)(%)

Kaynak: Emil, Ferhat, H. Hakan Yılmaz, “SOCIAL EXPENDITURES AT DIFFERENT LEVELS OF GOVERNMENT: TURKEY”, World Bank Background Paper 2008

Sağlık politikalarının sağlık harcamaları üzerindeki etkileri konusunu Mali İzleme Raporu’nun Şubat 2008 sayısında değerlendirmiş bulunmaktayız. Bu değerlendirme sonuçlarını konunun güncelliği açısından hatırlatmakta fayda görüyoruz. (bakınız Kutu 1)

**Kutu 1. 2008 Şubat Ayı Mali İzleme Raporu Kapsamında Ele Alınan
“Sağlık Politikaları ve Ülkemizde Kamu Sağlık Harcamaları Sorunu”:
Sağlık Harcamaları Sağlıklı mı?**

Sağlık sistemi için geliştirilen politikalar ve harcama tercihlerine ilişkin olarak 2008 yılı Şubat ayında yayınlamış olduğumuz Raporun sonuç kısmında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştı.

- a.) Sağlık harcamaları yıllar içinde artış eğilimi göstermekle beraber, bu artışın kompozisyonu maliyet etkin değildir. Analizlerimizin gösterdiği gibi koruyucu sağlık hizmetlerine ve halk sağlığına yönelik politikaların geliştirilmediği ortamlarda, daha maliyetli olan tedavi edici sağlık hizmetlerine daha fazla kamu kaynağı ayrılmak zorunda kalınmaktadır.
- b.) Koruyucu sağlık hizmetlerine gereken kaynağın ayrılmadığı bir ortamda, sağlık sisteminin herkesi kapsayacak ve asgari sağlık hizmetini herkese verecek şekilde yaygınlaştırılması, arkasında sağlam bir finansman modeli olmadığı zaman hizmetin aksamasına ve tıkanıklıklara yol açmaktadır.
- c.) Kompozisyonu bozuk ve maliyetli sağlık harcamalarının artmaya devam etmesi, bütçe disiplini uğruna bu sefer eğitim ve diğer alanlara ayrılacak kamu fonlarını kısıtlamaktadır.
- d.) Kamu sağlık hizmetinin temel sunucusu durumunda olan döner sermaye işletmelerinin mali durumu bütün bunların sonucunda bozulmaktadır. Devletten alacaklarını tahsil edemeyen işletmeler ve özel kesim kurumları bu durumu gelecekte sunacakları hizmetin maliyetini artırmak sureti ile maliyetlere yansıtmakta ve bu maliyetlerinde karşılanamaması, içinden çıkılmaz bir kısır döngüyü gündeme getirmektedir.
- e.) Bütün bunlar kamu sağlık sisteminin finansman açısından ciddi bir darboğaza girmek üzere olduğunu bize göstermektedir.

Bütçe giderlerinin diğer kalemlerine göz atmaya devam edecek olursak; bütçe başlangıç ödeneklerine göre gerçekleşme oranları açısından, görev zararları kaleminin % 76,1 oranı ile öne çıkmaya devam ettiğini görmekteyiz. Bunun içinde KİT görev

zararlarının bütçeye göre gerçekleşme oranı ise bu dönemde % 92 gibi yüksek bir seviyeye yükselmiştir.

Geçen yılın aynı dönemine göre, Haziran Ayı sonunda, personel giderleri % 16,2, mal ve hizmet alım giderleri ise % 16,8 oranında artmıştır. Burada savunma için yapılan harcamalar % 14,5, sağlık için yapılan harcamalar ise % 13,2 oranında artış göstermiştir. Sağlık için yapılan harcamalar altında yer alan yeşil kart hizmetleri ile ilgili harcamalar % 16,3 oranında artarken, bu harcamaların bütçeye göre gerçekleşme oranları geçen yılın aynı döneminin yaklaşık 7 puan üzerinde, % 55,6 seviyesinde çıkmıştır.

Tablo 4. 2008-2009 Mayıs-Haziran Ayları Sonu Karşılaştırmalı Bütçe Harcamaları

(milyon YTL)	Mayıs					Haziran				
	2008	2009	Artış Oranı (%)	2008 Gerç. Oranı (%)	2009 Gerç. Oranı (%)	2008	2009	Artış Oranı (%)	2008 Gerç. Oranı (%)	2009 Gerç. Oranı (%)
Merkezi Yönetim Bütçe Harc. Top.	86.023	106.898	24,3	38,1	41,2	100.589	124.831	24,1	44,5	48,2
Faiz Dışı Giderler	66.425	80.780	21,6	37,9	40,1	79.849	97.589	22,2	45,5	48,4
I. Per. Giderleri	20.522	23.783	15,9	42,0	41,6	24.506	28.469	16,2	50,2	49,8
II.Sos. GÜv. Kur. Devlet Primi Giderleri	2.568	2.882	12,2	40,1	39,8	3.053	3.446	12,9	47,7	47,6
III. Mal ve Hizmet Alım Giderleri	7.426	8.798	18,5	31,0	34,6	9.161	10.699	16,8	38,3	42,0
Sağlık Harcamaları	2.602	2.959	13,7	38,5	41,8	3.102	3.510	13,2	45,9	49,6
İlaç Harcamaları	364	366	0,6	38,5	32,0	424	446	5,2	44,9	39,0
Tedavi ve Sağlık Malzemesi Harc.	619	659	6,4	34,6	36,0	715	781	9,3	40,0	42,7
Yeşil Kart	1.619	1.934	19,5	40,2	47,1	1.963	2.283	16,3	48,7	55,6
Savunma ve Güvenlik (Sağlık Harıç)	2.059	2.364	14,8	25,1	25,9	2.631	3.014	14,5	32,1	33,1
Diğer Mal ve Hizmet Harcamaları	2.765	3.475	25,7	40,4	46,2	3.427	4.175	21,8	48,8	54,4
IV. Cari Transferler	30.289	38.338	26,6	43,2	43,6	35.226	46.097	30,9	50,2	52,4
Görev Zararları	681	2.050	201,2	33,4	66,5	770	2.345	204,4	37,7	76,1
Hazine Yardımları	17.273	22.680	31,3	44,6	44,9	19.305	27.559	42,8	49,8	54,6
Sosyal GÜv. Kuruluş. Hazine Yard.	371	412	10,9	36,3	39,3	449	493	9,7	44,0	47,0
Sağlık, Emeklilik ve Sosyal Yardım Giderleri	15.844	21.116	33,3	45,1	45,2	17.594	25.722	46,2	50,1	55,1
Sosyal Güvenlik Açık Finansmanı	12.722	11.189	-12,1	49,2	52,3	13.433	13.989	4,1	52,0	65,4
Kar Amacı Güt. Kur. Yap. Trans.	191	483	152,4	43,1	58,1	199	501	151,8	44,9	60,3
Hane Halkına Yapılan Transferler	505	542	7,3	46,3	41,0	533	612	14,8	48,8	46,3
Tarımsal Amaçlı Transferler	3.935	3.424	-13,0	67,7	69,1	4.451	3.661	-17,7	76,6	73,9
Hane Halkına Yapılan Diğ. Trans.	162	307	89,3	18,3	36,3	276	327	18,4	31,3	38,7
Sosyal Amaçlı Transferler	95	342	258,4	21,6	40,4	121	425	249,6	27,5	50,1
Yurtdışına Yapılan Transferler	218	326	49,3	35,8	38,4	255	377	47,9	41,9	44,5
Gelirden Ayrılan Paylar	7.229	8.185	13,2	36,1	33,1	9.315	10.290	10,5	46,5	41,6
V. Sermaye Giderleri	2.960	3.706	25,2	16,1	25,0	4.679	4.987	6,6	25,4	33,6
VI. Sermaye Transferleri	796	905	13,7	25,1	32,0	1.126	1.177	4,5	35,5	41,7
Yurtiçi Sermaye Transferi	781	902	15,5	25,7	34,1	1.107	1.174	6,0	36,4	44,3
Yurtdışı Sermaye Transferi	15	3	-82,9	11,5	1,5	19	3	-85,2	14,5	1,6
VII. Borç Verme	1.864	2.367	27,0	42,3	50,8	2.098	2.714	29,3	47,6	58,2
Yurtiçi Borç Verme	1.772	2.188	23,5	44,5	50,5	2.000	2.501	25,0	50,3	57,7
Yurtdışı Borç Verme	92	179	94,6	21,3	54,9	98	213	116,7	22,8	65,3
VIII. Yedek Ödenekler	0	0				0	0			
Faiz Giderleri	19.598	26.119	33,3	38,7	45,4	20.740	27.242	31,4	40,9	47,4

Geçen yılın aynı dönemine göre sermaye giderleri % 6,6, sermaye transferleri ise % 4,5 oranında artmıştır. Yatırım harcamaları ve yatırım amaçlı yapılan transfer harcamalarının özellikle yıl sonuna doğru hız kazandığı göz önüne alındığında, yılın ikinci yarısında bu harcamalardan kaynaklı toplam harcamalardaki artışın seyrinin ne olacağı önem kazanmaktadır.

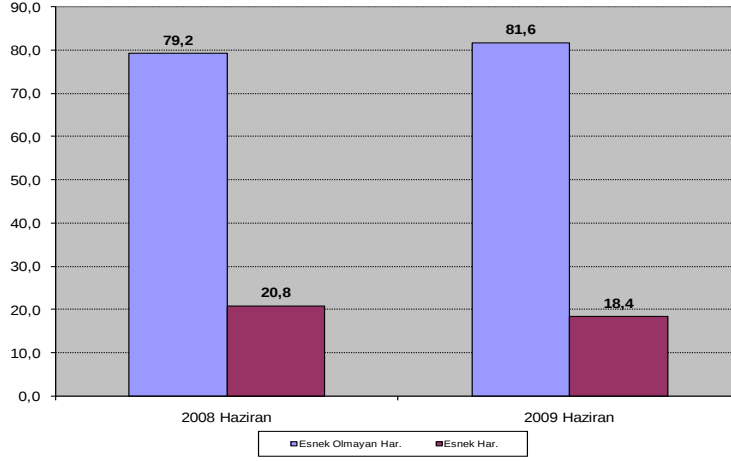
Tablo 5. Mayıs ve Haziran Ayları Sonu Merkezi Yönetim Bütçe Faiz Dışı Harcamalarının Faiz Dışı Harcamalardaki Artışa Katkısı

	Mayıs		Haziran	
	Artış Oranına Katkı	(%) Dağılım	Artış Oranına Katkı	(%) Dağılım
Faiz Dışı Harcamalar	21,6	100,0	22,2	100,0
Cari Harcamalar	7,0	32,3	6,9	31,0
Personel	4,9	22,7	5,0	22,3
Mal ve Hizmet Alımları	2,1	9,6	1,9	8,7
Sağlık	0,5	2,5	0,5	2,3
Savunma ve Güvenlik	0,5	2,1	0,5	2,2
Cari Transferler	12,1	56,1	13,6	61,3
Sosyal Güvenlik Kuruluş.Hazine Yard.	0,1	0,3	0,1	0,2
Sağlık, Emeklilik ve Sosyal Yardım Giderleri	7,9	36,7	10,2	45,8
Tarımsal Amaçlı Transferler	-0,8	-3,6	-1,0	-4,5
Gelirden Ayrılan Paylar	1,4	6,7	1,2	5,5
Sermaye Giderleri	1,1	5,2	0,4	1,7
Sermaye Transferleri	0,2	0,8	0,1	0,3
Diğer	0,8	3,5	0,8	3,5

Haziran ayı sonunda esnek olmayan harcamaların¹ toplam harcamalar içindeki payı % 81,6, esnek harcamaların payı ise % 18,4 düzeyinde gerçekleşmiştir. Geçen yılın aynı dönemine göre, esnek harcamaların toplam harcamalar içindeki payı 2,4 puan düşmüştür. Bu oranlar ve değişim bize bütçenin yılın ilk altı ayında yönetsel kontrolü oldukça düşük olan esnek olmayan harcamalara kaynak aktardığını göstermektedir. Yılın ikinci yarısından itibaren esnek harcamalardaki artışın bütçe açığını daha da artıracığı açıkça görülmektedir.

¹ Esnek olmayan harcamaların belli başlıları, bilindiği gibi; faiz, personel, sosyal güvenlik kurumlarına transferler gibi yükümlülüklerin yerine getirilmesine yönelik olarak yapılmaktadır.

Grafik 7. Esnek Olan ve Olmayan Harcamaların Bütçe Harcamaları İçindeki Yüzde Paylarının Gelişimi (2008 - 2009 Haziran)

C. Bütçe Gelirleri

Yılın ilk yarısında merkezi yönetim bütçe gelirleri 101,6 milyar TL ile geçen yılın aynı döneminin yaklaşık % 1 altında gerçekleşmiştir. Vergi gelirleri % 4'ler seviyesinde düşerken, teşebbüs ve mülkiyet gelirlerinde % 45 oranında yaşanan artış toplam gelirlerin çok daha düşük seviyelere inmesinin önüne geçmiştir.

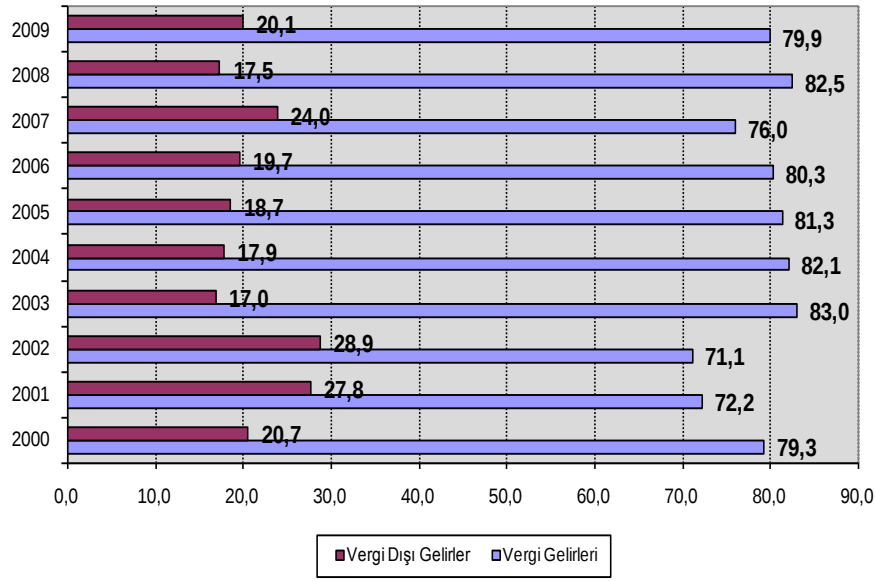
Vergi gelirleri tahsilatı yılın ilk altı ayı sonunda 79,1 milyar TL ile geçen yılki düzeyin % 4,4 altında çıkmıştır. Bir defalık tedbir niteliğindeki bazı vergilerdeki artışlar ayıklandığında, vergi gelirlerindeki düşme çok daha çarpıcı hale gelmektedir. Vergi gelirlerinin yılın ilk yarısında bütçe hedefinin oldukça altında gerçekleşmesi, bütçe açığının hedeflenenin çok üzerinde çıkmasına yol açmıştır. Katılım Öncesi Ekonomik Program ile yapılan revize hedeflere göre, Haziran sonunda toplam gelirlerin ve vergi gelirlerinin gerçekleşme oranları sırası ile % 52 ve % 46 seviyelerinde olmuştur.

Tablo 6. Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri (Mayıs-Haziran)

(milyon YTL)	Mayıs 08	Mayıs 09	Artış Or. (%)	Haziran 08	Haziran 09	Artış Or. (%)
Merkezi Yönetim Gelirleri	83.962	86.215	2,68	102.393	101.626	-0,75
Genel Bütçe Gelirleri	81.299	83.302	2,46	99.344	98.287	-1,06
I-Vergi Gelirleri	70.060	66.233	-5,46	82.752	79.083	-4,43
1. Gelir ve Kazanç Üz. Al.Vergiler	23.658	23.462	-0,83	26.628	26.097	-1,99
a) Gelir Vergisi	16.120	16.287	1,04	18.914	18.972	0,31
Gelir Vergisi Tevkifatı	14.511	14.620	0,75	17.227	17.215	-0,07
b) Kurumlar Vergisi	7.538	7.175	-4,82	7.714	7.125	-7,63
Kurumlar Geçici Vergisi	6.932	6.706	-3,25	7.090	6.646	-6,27
2. Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	1.923	2.041	6,14	2.071	2.245	8,40
b) Motorlu Taşıtlar Vergisi	1.886	1.990	5,55	2.016	2.157	7,00
3. Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri	26.697	27.322	2,34	32.393	33.335	2,91
a) Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	7.081	7.878	11,26	8.442	9.517	12,74
b) Özel Tüketim Vergisi	16.121	15.625	-3,08	19.775	19.305	-2,38
c) Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	1.546	1.844	19,29	1.796	2.158	20,14
d) Şans Oyunları Vergisi	169	186	10,60	201	219	9,12
e) Özel İletişim Vergisi	1.781	1.789	0,45	2.180	2.137	-1,97
4. Uluslararası Tic. ve Mua. Al. Verg.	13.971	9.621	-31,13	17.086	12.865	-24,71
b) İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	12.738	8.636	-32,20	15.590	11.661	-25,20
5. Damga Vergisi	1.669	1.725	3,39	1.979	2.035	2,81
6. Harçlar	2.125	1.834	-13,67	2.573	2.272	-11,68
7. Başka Yerde Sınıflandırılmayan Diğer Vergiler	18	227	1175,65	22	234	969,37
II-Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	4.439	6.853	54,36	5.035	7.313	45,23
III-Alınan Bağışlar ve Yard. ile Özel Gel.	419	432	3,16	356	522	46,74
IV-Faizler, Paylar ve Cezalar	6.296	8.241	30,89	9.171	9.799	6,85
1.Faiz Gelirleri	1.508	2.192	45,37	1.943	2.488	28,09
V-Sermaye Gelirleri	84	1.378	1541,56	2.030	1.397	-31,16
VI-Alacaklardan Tahsilat	0	164		113	172	
Özel Bütçeli İdarelerin Gelirleri	1.557	1.707	9,63	1.847	2.016	9,16
Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların Gel.	1.106	1.206	9,04	1.203	1.323	10,02

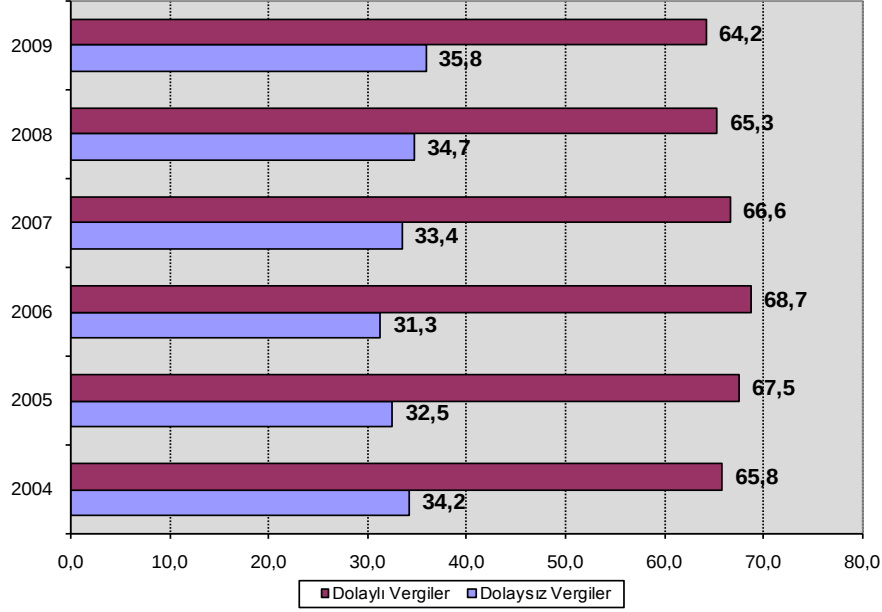
Yılın ilk yarısında vergi gelirlerinin toplam gelirlerden daha yüksek oranda düşmesi, geçen yılın aynı dönemine göre genel bütçe gelirleri içinde vergi gelirlerinin payının % 79,9'a gerilemesine neden olmuştur.

Grafik 8. Toplam Genel Bütçe Gelirleri Tahsilâtı İçinde Vergi Gelirleri ve Vergi Dışı Gelir Paylarındaki Gelişme (Haziran Sonu)(%)

Ekonomide yaşanan daralmanın dolaylı vergileri çok daha yüksek oranda etkilemesi sonucunda, toplam vergi tahsilatı içinde dolaysız vergilerin payı artarak % 36 seviyesine çıkmıştır.

Grafik 9. 2004 - 2009 Haziran Sonu Genel Bütçe Vergi Gelirleri Tahsilâtının Dolaylı ve Dolaysız Vergi Paylarının Gelişimi

Vergi gelirlerindeki düşmeye enflasyondan arındırılmış bir şekilde baktığımızda; reel düşmenin % 10'lar düzeyine ulaştığı görülmektedir. Tahsilatın büyüklüğüne göre reel düşme ithalde alınan KDV, ÖTV, Gelir Vergisi Tevkifatı, Geçici Kurumlar Vergisi ve harç tahsilâtlarında kendisini göstermiştir. İthalde alınan KDV tahsilatındaki reel düşme % 29 olurken, dayanıklı tüketim malları ve motorlu taşıt araçlarına ilişkin ÖTV tahsilatındaki reel düşme oranları ise % 30'ların üzerine çıkmıştır.

Tablo 7. Genel Bütçe Vergi Gelirleri Reel (Enflasyondan Arındırılmış) Artış Oranları (2009/2008)

	2009 Ocak-Haziran (Bin YTL)	2008 Ocak-Haziran (Bin YTL)	Değişim (%)	Reel Değişim (%)
Merkezi Yönetim Gelirleri	101.626.268	102.505.969	-0,86	-6,23
Genel Bütçe Gelirleri	98.286.792	99.456.251	-1,18	-6,53
I-Vergi Gelirleri	79.083.322	82.751.678	-4,43	-9,61
Gelir, Kar ve Sermaye Kazanç. Üz. Al. Ver.	26.097.199	26.628.139	-1,99	-7,31
Gelir Vergisi	18.972.228	18.914.451	0,31	-5,13
Beyana Dayanan Gelir Vergisi	1.058.357	934.924	13,20	7,07
Basit Usulde Gelir Vergisi	172.856	155.828	10,93	4,92
Gelir Vergisi Tevkifatı	17.214.702	17.227.152	-0,07	-5,49
Gelir Geçici Vergisi	526.313	596.547	-11,77	-16,55
Kurumlar Vergisi	7.124.971	7.713.688	-7,63	-12,64
Beyana Dayanan Kurumlar Vergisi	357.178	525.153	-31,99	-35,67
Kurumlar Vergisi Tevkifatı	121.776	98.128	24,10	17,37
Kurumlar Geçici Vergisi	6.646.017	7.090.407	-6,27	-11,35
Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	2.244.532	2.070.531	8,40	2,53
Veraset ve İntikal Vergisi	87.319	54.396	60,52	51,83
Motorlu Taşıtlar Vergisi	2.157.213	2.016.135	7,00	1,20
Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri	33.335.211	32.393.094	2,91	-2,67
Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	9.516.895	8.441.683	12,74	6,63
Özel Tüketim Vergisi	19.305.074	19.775.245	-2,38	-7,67
Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin ÖTV	11.179.319	11.354.273	-1,54	-6,88
Motorlu Taşıt Araçlarına İlişkin ÖTV	1.432.915	2.039.992	-29,76	-33,57
Kolalı Gazoz, Alkollü İç. Ve Tüt Mam.	6.379.284	5.895.113	8,21	2,35
Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallara İlişkin ÖTV	313.556	485.867	-35,46	-38,96
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	2.157.676	1.796.010	20,14	13,63
Mal ve Hizmetlerden Alınan Diğer V.	2.355.566	2.380.156	-1,03	-6,40
Uluslararası Ticaret ve Muamele. Al. Ver.	12.864.979	17.086.167	-24,71	-28,79
Gümrük Vergileri	1.181.695	1.475.209	-19,90	-24,24
İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	11.660.675	15.589.904	-25,20	-29,26
Diğer Dış Ticaret Gelirleri	22.609	21.054	7,39	1,57
Damga Vergisi	2.034.736	1.979.089	2,81	-2,76
Harçlar	2.272.313	2.572.743	-11,68	-16,46
Başka Yerde Sınıflandırılmayan Diğer Ver.	234.352	21.915	969,37	911,41

Mayıs ve Haziran sonu bütçe vergi gelirleri tahsilatındaki gelişmeye baktığımızda; vergi gelirleri tahsilatındaki düşmeye en büyük katkı, ithalde alınan KDV, Geçici Kurumlar Vergisi ve ÖTV'den gelmiştir.

Tablo 8. 2008-2009 Mayıs-Haziran Ayları Sonu Bütçe Vergi Gelirleri Gerçekleşmesi ve Artış Oranına Katkısı

milyon YTL	Mayıs		Artış Oranı (%)	Artış Oranına Katkı (%)
	2009	2008		
Vergi Gelirleri	66.233	70.060	-5,5	100,0
Gelir ve Kur.Kaz. Üz.Elde Edilen Ver.	23.462	23.658	-0,8	5,1
Gelir Vergisi Tevkifatı	14.620	14.511	0,7	-2,8
Kurumlar Geçici Vergisi	6.706	6.932	-3,3	5,9
Özel Tüketim Vergisi	15.625	16.121	-3,1	13,0
Petrol ve Doğalgaz Ür. İlişkin ÖTV	9.004	9.329	-3,5	8,5
Kolalı Gazoz, Alkollü İç. Ve Tüt Mam.	5.238	4.703	11,4	-14,0
KDV Tahsilatı	16.514	19.819	-16,7	86,3
İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	8.636	12.738	-32,2	107,2
Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	7.878	7.081	11,3	-20,8
Diğer Vergiler	10.632	10.462	1,6	-4,4
Damga Vergisi	1.725	1.669	3,4	-1,5
Harçlar	1.834	2.125	-13,7	7,6
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	1.844	1.546	19,3	-7,8
milyon YTL	Haziran		Artış Oranı (%)	Artış Oranına Katkı (%)
	2009	2008		
Vergi Gelirleri	79.083	82.752	-4,4	100,0
Gelir ve Kur.Kaz. Üz.Elde Edilen Ver.	26.097	26.628	-2,0	14,5
Gelir Vergisi Tevkifatı	17.215	17.227	-0,1	0,3
Kurumlar Geçici Vergisi	6.646	7.090	-6,3	12,1
Özel Tüketim Vergisi	19.305	19.775	-2,4	12,8
Petrol ve Doğalgaz Ür. İlişkin ÖTV	11.179	11.354	-1,5	4,8
Kolalı Gazoz, Alkollü İç. Ve Tüt Mam.	6.379	5.895	8,2	-13,2
KDV Tahsilatı	21.178	24.032	-11,9	77,8
İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	11.661	15.590	-25,2	107,1
Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	9.517	8.442	12,7	-29,3
Diğer Vergiler	12.503	12.317	1,5	-5,1
Damga Vergisi	2.035	1.979	2,8	-1,5
Harçlar	2.272	2.573	-11,7	8,2
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	2.158	1.796	20,1	-9,9

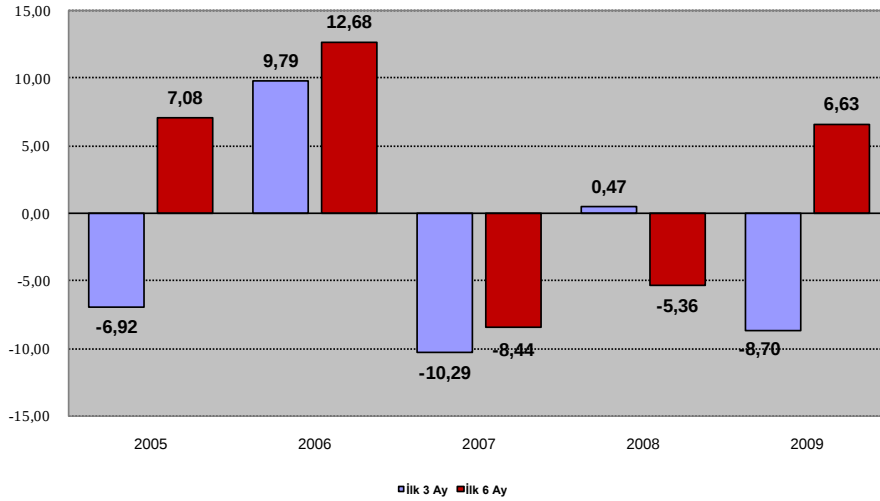
Negatif işaret artışı, pozitif işaret azalışı göstermektedir. Genel olarak vergi gelirlerinin düşmesi nedeni ile, pozitif işaret, vergi gelirlerindeki azalışa pozitif katkı anlamındadır.

Sonuç olarak, yılın ikinci yarısında Türkiye ekonomisinde ve küresel ekonomide hissedilir bir toparlanma, görece bir iyileşme olmazsa vergi tahsilatında bir düzelme beklememekteyiz. En iyimser senaryoda toplam vergi gelirleri tahsilatı 2008 yılı nominal düzeyi civarında gerçekleşecektir. Beklentilerimizi olumsuzlayan gelişmelerin başında gelir vergisi stopajında Haziran ayında başlayan düşme gelmektedir. Eğer bu düşme izleyen aylarda da devam eder ve bu düşmeye dahilde alınan KDV tahsilatı eşlik ederse, vergi tahsilatının geçen yılın da altına düşme riski bulunmaktadır.

Bazı vergi kalemlerindeki gelişmeye ekonomik ve mali yapıdaki değişmelerin etkisini görmek amacı ile biraz daha yakından bakarsak:

Bu yılın ilk üç ayında geçen yılın aynı dönemine göre reel olarak % 8,7 oranında azalan dahilde alınan KDV tahsilâtının, yılın ikinci çeyreğinde yaşanan performans ile Haziran sonunda % 6,6 oranında artışa döndüğü görülmektedir. GSM 900 frekans tahsis ücreti ile bazı kamu kurumlarının dönemsel niteliği olan ödemelerinden kaynaklı KDV tahsilâtının, gelecek aylarda, yılın ikinci çeyreğinde olduğu gibi artmaması riski bulunmaktadır. Bu riskin azalıp azalmayacağı, son dönemde yapılan vergi düzenlemeleri, otel ve lokantacılık sektörlerine yönelik KDV oranı artışları ile akaryakıtta yapılan ÖTV artışlarından kaynaklı olarak KDV tahsilâtını artırmaya yönelik tedbirlerin mali etkisinin yönüne bağlı olacaktır.

Grafik 10. Dahilde Alınan KDV Tahsilâtında Reel Artış (%)

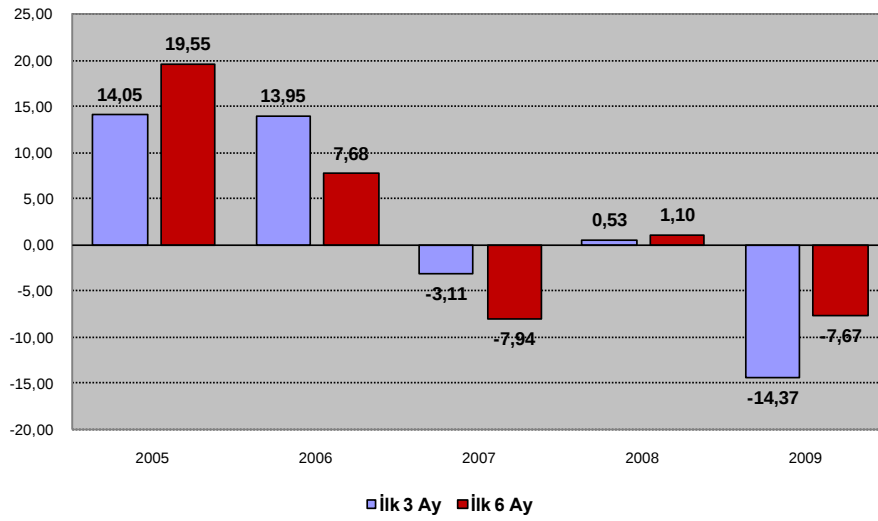
Toplam ÖTV tahsilâtı ve tahakkukundaki gelişmeye baktığımızda;

- Yılın ilk çeyreğinde reel olarak % 14,4 oranında gerileyen tahsilat, ikinci çeyrekte yaşanan toparlanma ile, Haziran sonunda % 7,7 oranına gerilemiştir.
- ÖTV tahakkukunda yaşanan düşme ise yılın ilk çeyreğinde

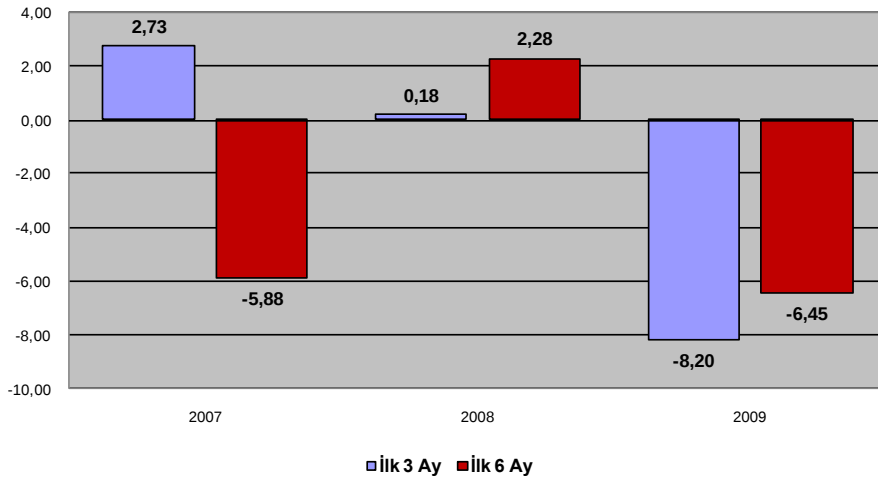
% 8,2, Haziran sonu itibarı ile ise % 6,5 oranında gerçekleşmiştir.

ÖTV tahakkuk ve tahsilatındaki düşmenin, akaryakıt ve sigara üzerinden alınan ÖTV tutarlarının artırılması ile, yılın ikinci yarısında azalması beklenmektedir.

Grafik 11. Özel Tüketim Vergisi Tahsilâtında Reel Artış (%)

Grafik 12. Özel Tüketim Vergisi Tahakkukunda Reel Artış (%)

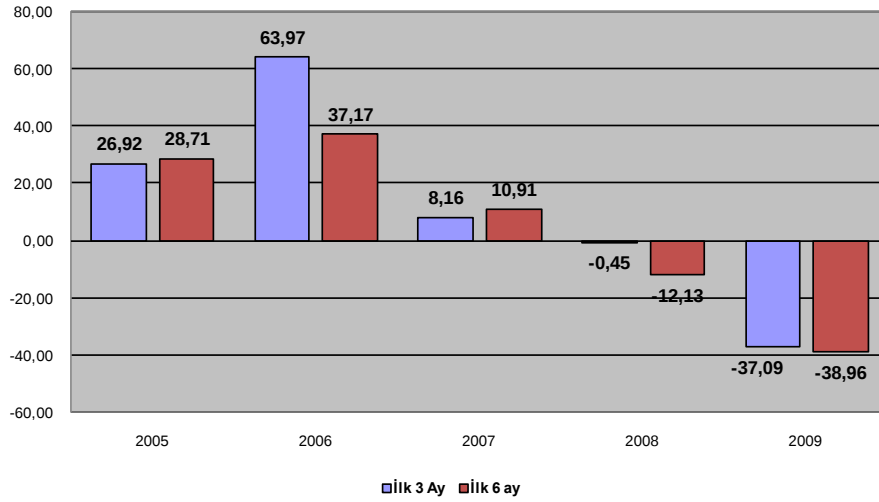

Ekonomide yaşanan daralmanın etkisini ÖTV tahsilatı üzerinde daha iyi gözlemlemek için dayanıklı tüketim malları üzerinden tahsil edilen ÖTV çerçevesinde baktığımızda, reel gerileme çok daha çarpıcı bir şekilde kendisini göstermektedir. 2009 yılının ilk

çeyreğinde reel olarak % 37,1 oranında düşen tahsilat, Haziran sonunda % 39 düzeyinde düşüş göstermektedir.

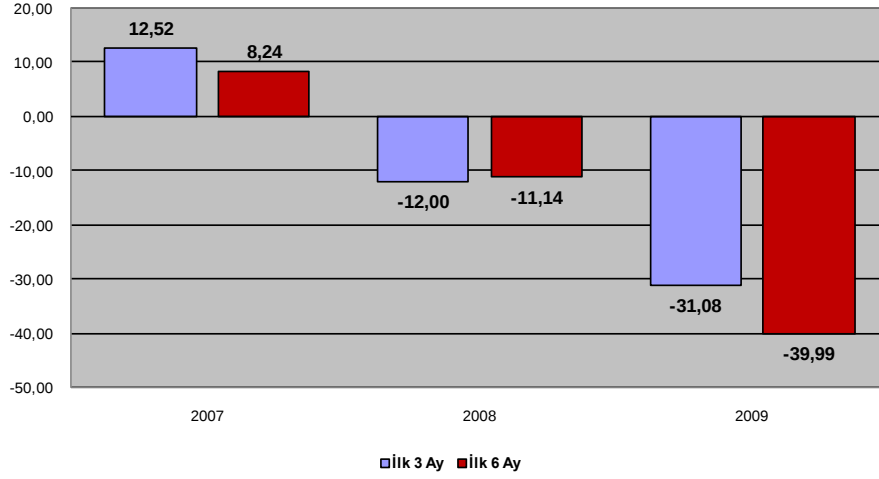
Dayanıklı tüketim malları üzerinden elde edilen ÖTV tahsilatındaki azalma tahakkukta da kendisini göstermiştir. Tahakkuktaki reel düşme yılın ikinci yarısında hızlanarak ilk altı ay sonunda % 40'a ulaşmıştır.

Grafik 13. Dayanıklı Tüketim Malları Üzerinden Tahsil Edilen Özel Tüketim Vergisi Tahsilâtında Reel Artış (% , Kümülatif)

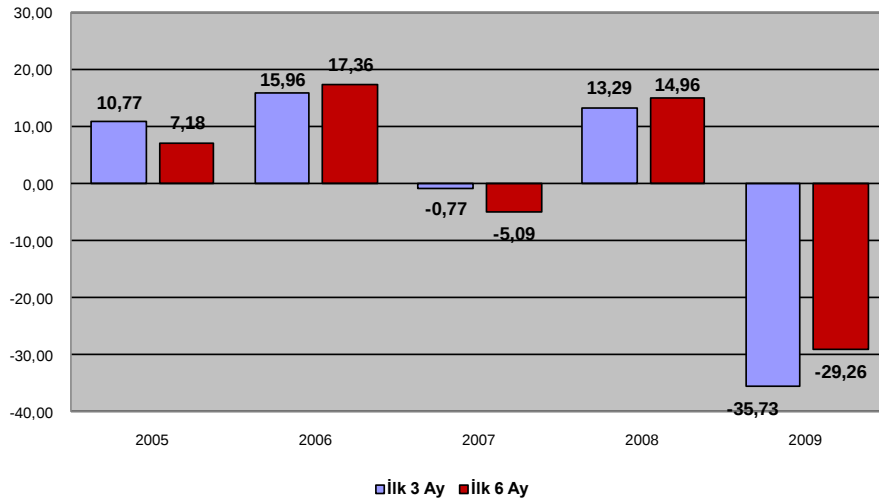
Dayanıklı tüketim mallarına yönelik olarak getirilen ÖTV indirimlerine ve tüketimdeki artışa rağmen, vergi oranının azalmasının ortaya çıkardığı net etki ile ÖTV tahsilatı ve tahakkuku dayanıklı tüketim mallarında geçen yılın oldukça altında kalmıştır.

Grafik 14. Dayanıklı Tüketim Malları Üzerinden Tahsil Edilen Özel Tüketim Vergisi Tahakkukunda Reel Artış (% , Kümülatif)

İthalde alınan KDV tahsilâtı ithalatın düşmesi ile (ihracattaki düşmenin de hızlandırması ile) dönemsel olarak beklediğimiz gibi çarpıcı bir şekilde düşmüştür. Toplam vergi tahsilatı içinde ithalde alınan KDV tahsilatının payının 2008 yılında % 18'lere çıkması, buradaki düşmenin bütçe üzerinde yarattığı mali baskının daha da artmasına yol açmıştır. Yılın ilk çeyreğinde % 35'i aşan reel düşme, ikinci çeyrekte yaşanan bir toparlanma ile % 29'a gerilemiştir.

Grafik 15. İthalde Alınan KDV Tahsilâtında Reel Artış (%)

Merkezi yönetim vergi gelirlerindeki bu azalmayı daha da fazla arttıracak olan, SGK prim gelirlerindeki düşmeyi hızlandıracak bir düzenleme ile yerel yönetimlere aktarılabacak vergi paylarından yapılan kesintilerin (vergi ve SGK borçlarına karşılık olarak) dört ay süreyle yapılmayacak olmasıdır.(bakınız Kutu 2)

Kutu 2.

Yerel Yönetimlerin Borçları Karşılığında Merkezden Aktarılan Gelirlerinden Yapılacak Kesintinin Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos Aylarında Yapılmayacak Olması ve Bunun Mali Etkisi

25.5.2009 tarihinde çıkarılan Bakanlar Kurulu Kararı (BKK) ile, Genel Bütçe Vergi Gelirleri Tahsilatı Toplamı Üzerinden Büyükşehir Belediyeleri, Belediyeler ve Bunların Bağlı Kuruluşlarına Ayrılacak Paylardan Borçlarına Karşı Yapılacak Kesintilerin Oranı ve Kesintilerin Alacaklı Kurumlar Arasında Dağılımına İlişkin Esas ve Usuller'e geçici bir madde eklenmiştir. Buna göre, kesinti oranlarının 2009 yılının Mayıs, Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında, genel bütçe vergi gelirlerinden ödenecek paylar için yüzde sıfır olarak uygulanması hükmü getirilmiştir. Bunun anlamı, belediyelerin borçlarına karşılık olarak genel bütçe gelirlerinden aktarılan gelir payları üzerinden kesilen % 25 oranındaki kesintinin söz konusu 4 ay için sıfır oranında uygulanması; diğer bir ifadeyle, vergi dairesine, SGK'na ve diğer kamu kurumlarına olan borçları için belediyelerden kesinti yapılmamasıdır.

Geçmiş yıllarda da yapılan bu uygulamanın mali etkisi, 2009 yılı için vergi gelirleri tahsilatı ile SGK prim tahsilatlarının azalmasıdır. Bu idareler belediyelerden alacakları için tahsil edecekleri tutarı söz konusu Bakanlar Kurulu Kararı ile dört ay boyunca alamayacaklar, dolayısı ile 2009 yılında gelir tahsilatları dört aylık dönem de tahsil edilecek tutar kadar azalacaktır.

Bu kararın mali etkisine bakacak olursak; 2009 yılı bütçe vergi geliri tahminimiz ile borçlarını yeniden yapılandıran borçlu belediyeler öngörümüz çerçevesinde yerel yönetimlere aktarılabacak ilave kaynak tutarı yaklaşık 1 milyar TL tutarında tahmin edilmiştir. Bunun anlamı, bu tutardaki bir alacağın bütçe,ve SGK hesaplarına gelir olarak girmemesi nedeniyle bu kurumların gelirlerinin bu kadar azalması finansman açıklarının ise artmasıdır.

Sonuç olarak, yürütmenin belediyelerin borçlarını dönemsel olarak ertelemek suretiyle bütçe ve SGK üzerinden belediyelere harcama imkanı yaratması, bu kurumların mali dengelerinin görece olarak bozulmasına yol açmaktadır. Bu ise bozulan dengelerin iyileştirilmesi amacıyla vergi gelirlerinin ve kamusal hizmetlerin fiyatlarının artırılması gibi politikaların uygulamaya konması gibi bir seçenekle merkezi yönetimi karşı karşıya bırakmaktadır.

II. Bütçe Finansmanı ve Borç Stokundaki Gelişmeler

Hazine nakit dengesi 2009 yılı Haziran ayında yaklaşık 2,4 milyar TL açık vermiştir. Nakit açığının oldukça üzerinde borçlanan Hazine, bu dönemde nakit rezerv biriktirme eğiliminde görünmektedir. Hazine'nin net nakit borçlanması 25 milyar TL'ye ulaşmıştır.

Tablo 8. Hazine Nakit Dengesi (Haziran)

(milyon YTL)	Ocak*	Şubat*	Mart*	Nisan*	Mayıs*	Haziran*	Toplam*
GELİRLER	16.328	13.360	15.887	18.399	18.622	15.268	97.863
ÖZELLEŞTİRME ve FON GELİRLERİ	1	1.289	0	1.747	0	0	3.037
GİDERLER	18.215	26.611	20.543	20.680	19.796	17.735	123.580
Faiz Dışı Giderler	14.440	16.785	16.122	17.572	14.894	16.779	96.592
Faiz Ödemeleri	3.774	9.826	4.421	3.108	4.902	956	26.988
FAİZ DIŞI DENGİ	1.888	-3.425	-235	827	3.727	-1.511	1.271
NAKİT DENGESİ	-1.885	-11.962	-4.656	-534	-1.175	-2.467	-22.679
FINANSMAN	1.885	11.962	4.656	534	1.175	2.467	22.679
BORÇLANMA (NET)	4.326	9.061	1.240	6.014	6.669	-2.275	25.036
DIŞ BORÇLANMA NET	1.156	115	-914	-635	2.157	-2.020	-142
Kullanım	1.632	721	45	11	2.348	55	4.811
Ödeme	475	606	958	646	192	2.075	4.953
İÇ BORÇLANMA NET	3.170	8.947	2.154	6.649	4.513	-255	25.177
Kullanım	6.840	23.315	3.748	12.300	17.911	3.396	67.510
Ödeme	3.670	14.368	1.594	5.651	13.399	3.651	42.333
ÖZELLEŞTİRME GELİRİ	0	0	0	0	0	0	0
TMSF'DEN AKTARIMLAR	0	0	0	0	298	0	298
DEVİRLİ-GARANTİLİ BORÇ GİRİ DÖNÜŞÜMLERİ	50	53	98	82	148	185	615
BANKA KULLANIMI	-2.490	2.848	3.319	-5.562	-5.940	4.556	-3.269
KUR FARKLARI	250	348	264	-204	59	-117	599
BANKA KULLANIMI NET	-2.740	2.500	3.055	-5.357	-5.999	4.674	-3.868

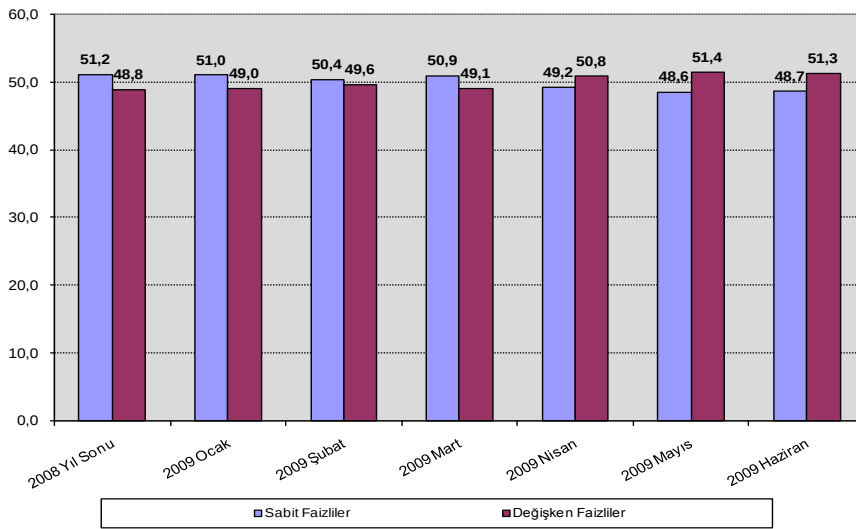
* Geçici

Tablo 9. Genel Bütçe Dengesi ve Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi Karşılaştırmalı Tablosu (Haziran)

Genel Bütçe Dengesi		Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi	
(milyon YTL)	Haziran Sonu	(milyon YTL)	Haziran Sonu
Bütçe Dengesi	-23.431	Bütçe Dengesi	-23.205
Emanetler	-5.238	Emanetler	-5.162
Avanslar	917	Avanslar	932
Nakit Dengesi	-27.753	Nakit Dengesi	-27.435
Finansman	27.753	Finansman	27.435
Toplam Net Borçlanma	27.133	Toplam Net Borçlanma	27.133
Net Borç Verme (-)	-52	Net Borç Verme (-)	-55
Özelleştirme Geliri	0	Özelleştirme Geliri	0
Kasa ve Diğer Kalemler Değişimi (-) Giriş (+) Çıkış	567	Kasa ve Diğer Kalemler Değişimi (-) Giriş (+) Çıkış	246

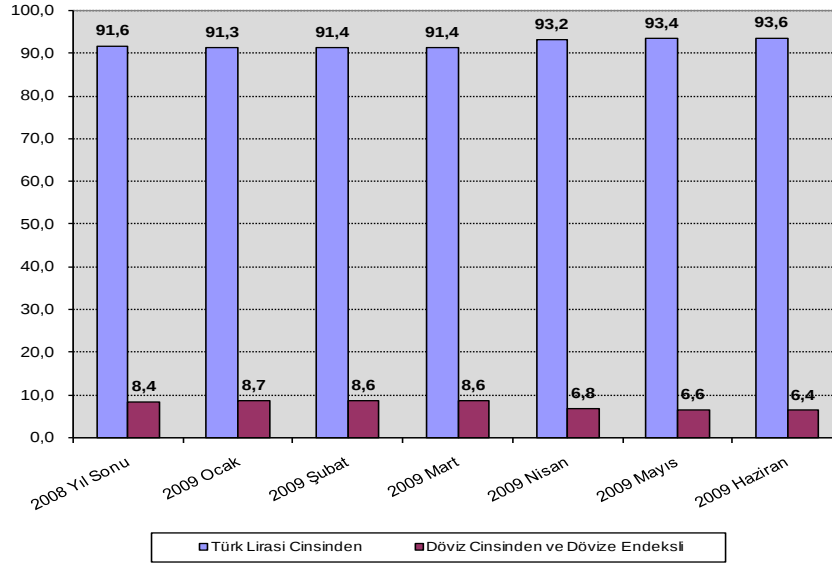
Hazine'nin nakit dengesi ile finanse etmek durumunda olduğu Genel Bütçe'nin nakit dengesi arasındaki fark, genel bütçe lehine 1,7 milyar TL civarındadır. Daha önceki raporlarımızda da dikkat çektiğimiz bu duruma, gelirlerin ay sonlarına rastlayan hesap kaymalarının neden olduğu açıklaması getirilmektedir.

Grafik 15. Merkezi Yönetim İç Borç Stoku Faiz Yapısı

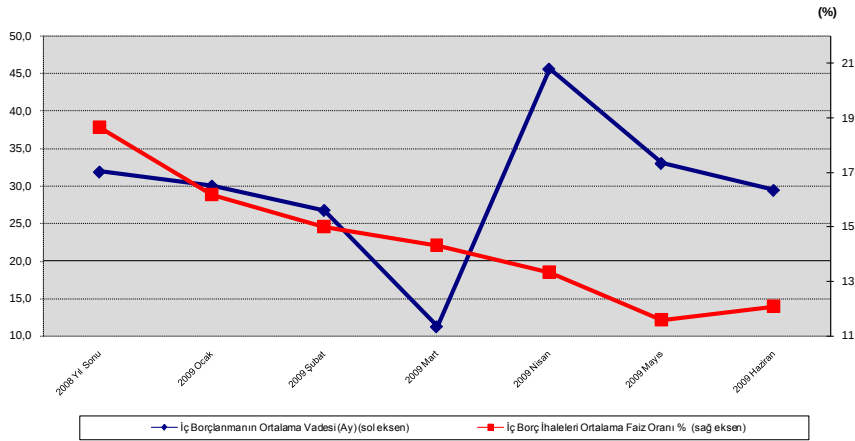
Merkezi yönetim iç borç stokunun faiz kompozisyonunda 2008 yıl sonuna göre önemli bir fark görünmemekle birlikte, oran değişken faizliler lehine değişmiş bulunmaktadır.

Grafik 16. Merkezi Yönetim İç Borç Stoku YTL-Döviz Yapısı

İç borç stoku YTL-döviz kompozisyonu da geçen yıl sonuna göre önemli bir değişim göstermemiştir.

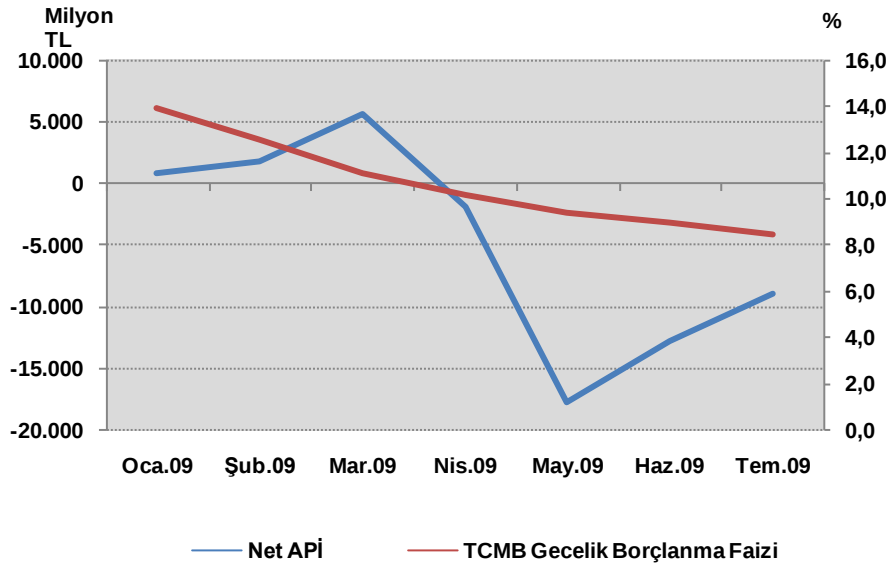
Grafik 17. İç Borçlanmanın Ortalama Vadesi ve Faiz Oranı

Bütçe açığına paralel olarak daha hızlı artması beklenen Hazine borçlanma faizlerinde şimdilik ciddi bir yükselme yaşanmamaktadır. Burada bir noktanın altını çizmemiz gerekmektedir: Hazine'nin artan borçlanma ihtiyacının çok

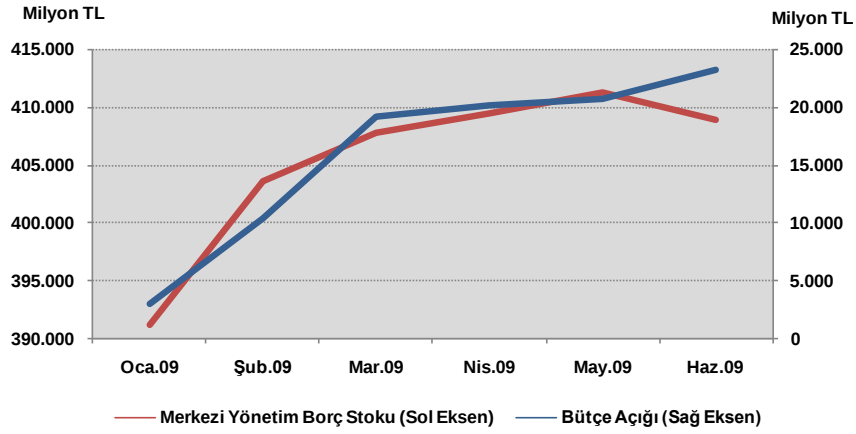
büyük bir bölümü iç borçlanma yolu ile karşılanmaktadır. Bunun normal olarak beklenmesi gereken sonucu, iç borçlanma faizlerinin borçlanma ihtiyacına paralel olarak artmasıdır. Oysa, iç borçlanma faizleri beklenenin aksine düşme eğilimi içindedir. Burada, Merkez Bankası politikalarının, başka mülahazalar ile belirleniyor olsalar da (Merkez Bankası Kanunu'nun 4.Maddesi), Hazine dostu olarak algılanıyor olmasının önem kazandığını düşünmekteyiz. Aşağıdaki Grafik, Merkez Bankası'nın politika faizi ile, yaptığı para piyasaları ve açık piyasa işlemleri (APİ) işlemleri sonucunda piyasayı sürekli olarak likit tuttuğunu, ve bunun sonucunda da Hazine'nin borçlanma politikasına dolaylı olarak destek olduğunu göstermek açısından oldukça açıklayıcıdır:

Grafik 18. TCMB Gecelik Borçlanma Faizi ve APİ ile Verilen Likidite*

*APİ'nin net bazda negatif olması, piyasada fazla likidite olduğunu göstermektedir.

Grafik 19. Merkezi Yönetim Borç Stoku ve Bütçe Açığı

Bu tür yardımlaşmalar, 1990’larda olduğu gibi, genellikle maliye politikası belirsizliklerinin olduğu dönemlerde kamu borcunun çevrilmesine yani mevcut durumu idare etmeye yönelik uygulamalar olup, bunların orta vadede sürdürülebilirliği, eğer maliye politikası disiplin altına alınmazsa, oldukça tartışmalıdır.

III. Otomatik Dengeleyiciler ve Türkiye Uygulaması- Maliye Politikasının İkilemi

Genel çerçeve

Raporumuzun başında değindiğimiz gibi, bir ekonomide durgunluk yaşıyorsa maliye politikası buna iki şekilde tepki verebilir: Buna göre, daralan bir ekonomide vergi gelirleri azalırken ödenmeyen vergiler tüketiciler tarafından harcamaya dönüştürülebilir ve bu durum ekonomik daralmadan çıkışın motoru olabilir. Bunun yanı sıra, sosyal güvenlik harcamaları gibi bazı harcamalar daralma dönemlerinde otomatik olarak artar. Sonuçta, artan bütçe açığı devletin başkaca bir kararına (iradi maliye politikası) ihtiyaç kalmadan ekonominin tam istihdam seviyesine geri dönmesine yol açar. İkinci olarak maliye politikası otomatik dengeleyiciler olarak bilinen bu mekanizmanın dışında vergi indirimleri ve harcama artışları ile yani iradi kararlar ile bütçe açığını arttırarak durgunlukla mücadele edebilir.

Teoride, otomatik dengeleyicilerin tam istihdama geri dönüşte yeterli olacağını, bunun için ayrıca devletin iradi maliye politikası uygulamak suretiyle ekonomiye müdahalesinin gerekmediğini ileri sürenler ile; serbest piyasa ekonomisinin bu tür bir esnekliğin olmadığı, dolayısı ile devletin harcama arttırıcı politikalar ile tam istihdam dengesine dönüşün mümkün olacağını savunanlar arasında görüş farklılıkları bulunduğu bilinmektedir. Pratikte ise, 1930 buhranında Keynesçi politikalar, içinde bulunduğumuz dönemde ise başta ABD olmak üzere sanayileşmiş ülkelerde uygulanan mali teşvik politikaları (vergi azaltıcı harcama ve likiditeyi arttırıcı) otomatik düzenleyicilerin “ otomatikliği ” konusunda soru işaretlerinin bulunduğunu göstermektedir. Kaldı ki, literatür otomatik düzenleyicilerin çalışması için bazı ön koşullar da (vergi sisteminin esnekliği gibi) ileri sürmektedir.

Konuya ülkemiz açısından baktığımızda ise, bu konuda ilginç bir resimle karşı karşıya bulunduğumuzu düşünmekteyiz. Bir açıdan bakıldığında; daha önceki bölümlerde yaptığımız bütün açıklamalar, vergi sistemimizin ekonomik daralma dönemlerinin tipik özelliklerini yansıttığını göstermektedir. Ancak; ulusal gelirin daralmasına paralel olarak azalan vergi gelirleri bütçe açığını arttırmakla birlikte, ekonomik birimlerin ödemedikleri vergiler nedeni ile harcama güçlerinin artması ve bunun ekonomik canlanmaya yardımcı olması, yani vergi sisteminin otomatik dengeleyici özellik taşıması için yukarıda değindiğimiz gibi bazı koşullar gerekmektedir. Bunların başında vergi sisteminin esnekliğinin 1'den büyük olması ve ekonomik birimlerin aşırı borç sorunlarının olmaması gelmektedir. Aşağıdaki Tablo ve Grafik vergi sistemimizde belli başlı kalemlerin esnekliklerinin özellikle son yıllarda azaldığını göstermektedir. Bunun yanı sıra, kriz dönemlerinde tüketici borçlarının artması ve kredi kanallarının çalışmaması özel harcamaların kısıtlanmasına yol açmakta ve vergilerin otomatik dengeleyici özellikleri ortadan kalkmaktadır.

Ülkemizde otomatik dengeleyici olarak çalışması beklenen harcama sisteminin başında işsizlik ödemeleri gelmekle birlikte, bu sistemin ağır çalışması otomatik dengeleyici özelliğini önemli ölçüde engellemektedir. Onun yerine, işini kaybedenler nedeni ile ortaya çıkan SGK açığının yasa gereği devlet tarafından karşılanması otomatik dengeleyicilik açısından bu işlevi bir ölçüde telafi etmektedir. Ancak genelde vergi sisteminin esnek olmamasının bütçe sisteminin otomatik dengeleyici özelliğinin yetersiz kalmasında ön plana çıktığını söylemek mümkündür.

Sistemin ilginç yanı, vergilerin esnek olmamakla beraber yine de önceki yıllara göre daha hızlı azalması; buna karşılık esnek olmayan bütçe harcamalarının devam etmesine rağmen böyle bir bütçe açığının ekonomiyi kendi kendine durgunluktan çıkarmaya yine de yeterli olmamasıdır. Bunun da nedeni, yukarıda

belirttiğimiz gibi, sistemin otomatik dengeleyiciler için öngörmüş olduğu gerekli şartları yerine getirememesidir.

Bu süreçte akla gelen çözüm yolu, iradi politikalar ile harcama genişlemesi ve vergi indirimlerine hız verilmesi yolu ile durgunluktan çıkışta maliye politikasının kullanılmasıdır. Hükümet'in başlangıçta bu yönde bazı paketleri ele aldığı, ancak son zamanlarda vergi artırımları yolu ile tersine bir politika izlediği görülmektedir.

Dolayısı ile burada, literatürde pek de üzerinde durulmayan, kronik borç sorunu yaşayan ülkelerde durgunluktan çıkışta maliye politikasının rolü sorunu gündeme gelmektedir. Bizim gibi ülkelerde, otomatik dengeleyicilerin yetersiz kalması dolayısı ile daha ziyade iradi politikaların bütçe açığını arttırıcı şekilde kullanılması yolu ile durgunluktan çıkışa katkı verilmesinin önündeki en önemli engel kamu borcu sorunu olarak durmaktadır. Zira, zaten otomatik olarak artan ancak buna rağmen durgunluktan çıkış için yeterli olmayan bir bütçe açığının finansman sorunu varken, bunun üzerine bir de iradi politikalarla açığı daha da arttırmanın borç sorununu daha da arttırması kaçınılmaz olacaktır. Böyle bir durumda piyasalara güven vermek ve mali disiplini sağlamak adına bütçe açığını daraltmak anlamında atılacak her adım bu sefer durgunluktan çıkışta maliye politikasının etkin olarak kullanılamaması sonucunu doğuracaktır. Bunun ise, 2011'in genel seçim yılı olduğu, üstelik pekala 2010'da da erken seçim olabileceği dikkate alındığında siyasi açıdan arzulanabilir bir durum olmadığı açıktır.

Sonuç olarak, bu noktada kamu otoritesinin maliye politikası açısından bir ikilem yaşadığını ve 2009 Bütçesi'nin henüz gelişmeler ışığında bir defa daha revize edilememesinde ve Orta Vadeli Program ve Mali Plan'ın henüz yayınlanmamış olmasında

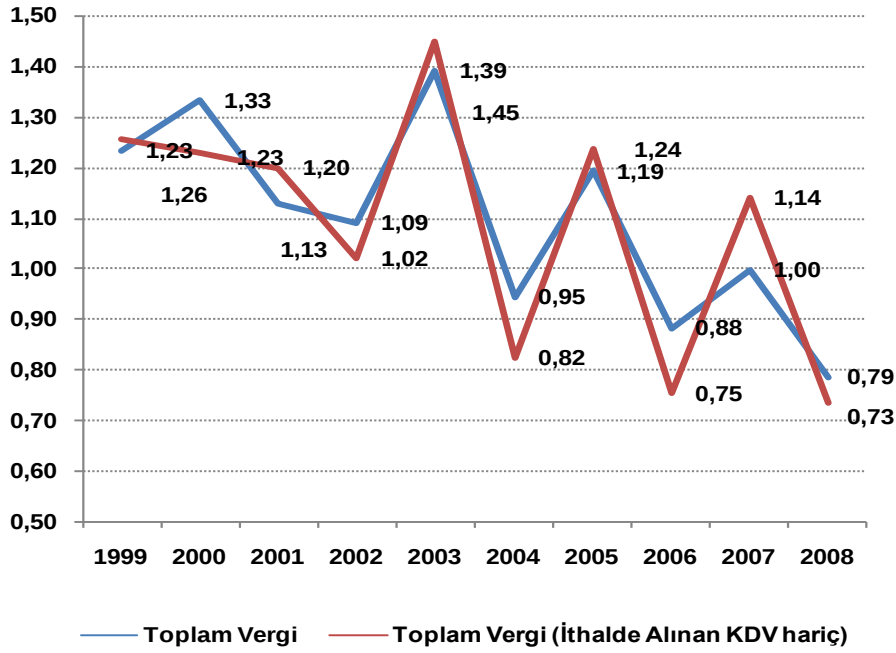
da bu ikilemin rol oynamış olabileceğini düşünmekteyiz.²

Kutu 3:

Türkiye’de Vergi Esnekliği

1999-2008 döneminde Türkiye’de vergi esnekliğine baktığımızda, vergi esnekliğinin bu dönemde düşme eğilimi içinde olduğu görülmektedir. 2004 öncesi 1’in üzerinde olan esneklik ortalaması 2004 sonrası 1’in altına düşmüştür. 2004 yılı öncesinde vergi esnekliğinin 1’in üzerinde çıkmasının nedeni, istikrar programının mali tedbirlerinin yoğun bir şekilde uygulandığı bu dönem aralığında hedeflenen faiz dışı fazlaya ulaşmak için öngörülen ve uygulamaya konan tedbirlerin % 70’inin vergi gelirlerini artırıcı tedbirler niteliğinde olmasıdır.³

Grafik 20. Toplam Vergi Esnekliği (1999-2008)

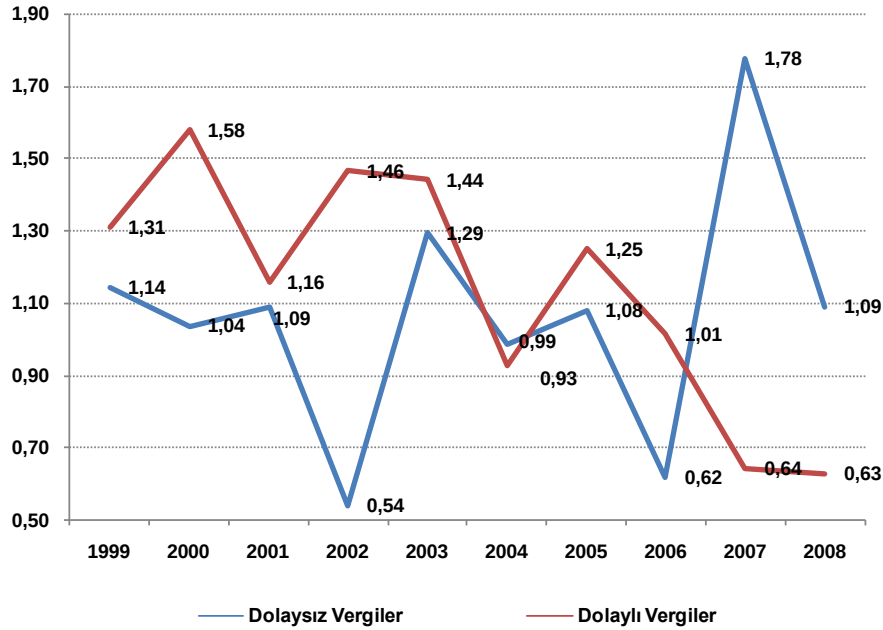
Bu çerçevede vergi gelirlerini artırmaya ilişkin politika kararlarının ayrıştırılması anlamında düzeltme yapılmadan bakıldığında, 1999-2008 arasında Türkiye’de yıllık vergi esnekliği

² Bu hipotezimiz konusundaki kapsamlı bir analizi AÜ SBF Maliye Bölümünden Prof. Dr. Abuzer Pınar, Doç.Dr. H. Hakan Yılmaz, öğretim görevlisi Ferhat Emil ve lisansüstü öğrencisi Ceren Saral tarafından yapılacak bir çalışmada derinleştirmeyi planlamaktayız.

³ Bu konuda ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. Yılmaz, H. Hakan, Türkiye’de 2000 Sonrası Dönemde Uygulanan İstikrar Programlarında Mali Uyumda Kalite Sorunu, 2007 TEPAV yayını

ortalaması 1,1 oranında çıkmaktadır. 2004-2008 döneminde ise bu oran 0,96 oranında çıkmaktadır. Buna göre 1999-2003 döneminde 1,24 oranında olan vergi esnekliği 2004-2008 döneminde 0,96 oranına gerilemiştir. İthalde alınan KDV hariç bakıldığında bu oranlar yaklaşık 0,2 puan daha aşağıya düşmektedir. Dolaylı ve dolaysız vergi ayırımında baktığımızda ise 1999-2008 arasında dolaylı, 2004-2008 arasında ise dolaysız vergilerin daha esnek bir yapıda olduğu görülmektedir. Dolaylı vergilerin dönemin toplamında yüksek olması, yukarıda vurguladığımız gibi, uygulanan gelir tedbirlerinin esas olarak KDV başta olmak üzere dolaylı vergiler üzerinde olmasından kaynaklanmıştır.

Grafik 21. Dolaylı ve Dolaysız Vergilerde Vergi Esnekliği (1999-2008)

Sonuç olarak, Türkiye’de vergi esnekliğine düzeltilmiş rakamlarla bakıldığında 1’in altında olması; esnekliğin beklendiği şekilde yüksek olmadığını, eğilim olarak ise bir düşme trendi içinde olduğunu bize göstermektedir. Bu durum iki açıdan önem taşımaktadır:

Birincisi, 2009 yılı bütçe teklifinde olduğu gibi vergi esnekliğinin gerçekçi olmaktan uzak bir şekilde 1,33 şeklinde tahmin edilmesinin her şeyden evvel bütçenin kredibilitesini azaltmasıdır.⁴

İkinci nokta ise, ekonominin genişleme ve durgunluk dönemlerinde vergilerin azalma ve artma yönlü etkisinin daha sınırlı olmasıdır. Nitekim, 2009 yılının ilk çeyreğinde toplam vergi esnekliği 2,34 oranında çıkmakla birlikte, ithalde alınan KDV ayıklanıp bakıldığında esneklik oranı -0,05 oranında çıkmaktadır. Bunun anlamı, ithalde alınan KDV hariç toplam vergi gelirlerinin ekonomi daralırken az da olsa artıyor olmasıdır.

⁴ Ayrıntılı değerlendirme için bkz. 2008 Eylül-Ekim Mali İzleme Raporu, TEPAV

EKLER

**Ek Tablo 1. 2009 Merkezi Yönetim Bütçe Ödenek ve Giderleri
(Haziran Sonu)**

	Oca.-Mar.	Nis.-Haz.	Tem.-Eyl.	Eki-Ara.	Toplam	2009 Bütçe	(%) Gerçekleşme	Harcamaların (%) Dağılımı
Giderler	66.424.698	58.406.078	0	0	124.830.776	259.155.933	48,17	100,00
Falç Harç Giderler	48.334.482	49.254.141	0	0	97.588.623	201.655.903	48,39	78,18
I. Personel Giderleri	14.496.612	13.972.308	0	0	28.468.920	57.211.200	49,76	22,81
Memur	12.494.488	11.531.024	0	0	24.025.512	47.650.824	50,42	19,25
İşçi	650.057	929.429	0	0	1.579.486	4.103.648	38,49	1,27
Diğer	1.352.067	1.511.855	0	0	2.863.922	5.456.728	52,48	2,29
II. Sosyal Güvenlik Kurum . Devlet Primi	1.768.422	1.677.018	0	0	3.445.440	7.242.800	47,58	2,76
Memur	1.472.939	1.297.712	0	0	2.770.651	5.857.701	47,30	2,22
İşçi	123.362	189.196	0	0	312.558	698.623	44,74	0,25
Diğer	173.121	190.110	0	0	363.231	686.476	52,91	0,29
III. Mal ve Hizmet Alımları	4.801.531	5.897.277	0	0	10.698.808	25.453.678	42,03	8,57
Savunma-Güvenlik	1.257.007	1.766.532	0	0	3.013.539	9.113.219	33,07	2,41
M.S.B	1.001.617	1.337.015	0	0	2.338.632	7.144.231	32,73	1,87
Jandarma Genel Komutanlığı	160.502	253.605	0	0	414.107	1.273.708	32,51	0,33
Emniyet Genel Müdürlüğü	94.888	165.912	0	0	260.800	695.280	37,51	0,21
Sağlık Harcamaları	1.756.559	1.753.747	0	0	3.510.306	7.084.000	49,55	2,81
Yeşil Kart Uygulamasına İlişkin Sağlık Hizmetleri	1.223.752	1.059.104	0	0	2.282.856	4.109.000	55,56	1,83
İlaç	187.361	258.835	0	0	446.196	1.145.272	38,96	0,36
Tedavi ve Sağlık Malzemesi	345.446	435.808	0	0	781.254	1.829.728	42,70	0,63
Devlet Boğaları Genel Giderleri	26.826	4.704	0	0	31.530	145.000	21,74	0,03
Diğer Mal ve Hizmet Giderleri	1.761.139	2.382.294	0	0	4.143.433	9.111.459	45,47	3,32
IV. Cari Transferler	24.179.364	21.917.831	0	0	46.097.195	87.955.756	52,41	36,93
Görev Zararları	1.470.751	874.219	0	0	2.344.970	3.081.194	76,11	1,88
KT Görev Zararları	1.235.752	608.000	0	0	1.843.752	2.004.999	91,96	1,48
Mal Kurumlar	178.482	192.243	0	0	370.725	750.000	49,43	0,30
Diğer Görev Zararları	56.517	73.976	0	0	130.493	326.195	40,00	0,10
Hazine Yardımları	14.187.188	13.371.617	0	0	27.558.805	50.500.901	54,57	22,08
Sosyal Güvenlik Kurumlarına Hazine Yardımları	252.659	240.145	0	0	492.804	1.048.000	47,02	0,39
İşsizlik Sigortası Fonu	252.659	240.145	0	0	492.804	1.048.000	47,02	0,39
Mahalli İdareler	509.287	315.585	0	0	824.852	1.595.238	51,71	0,66
Belediyelere Yardım	56.350	2.510	0	0	58.860	128.823	45,69	0,05
Diğer (İl özel İd. ve Köyler)	452.937	313.055	0	0	765.992	1.466.415	52,24	0,61
Diğer Hazine Yardımları	246.580	272.506	0	0	519.086	1.167.663	44,46	0,42
DFİ	126.000	125.000	0	0	251.000	500.000	50,20	0,20
Diğer	120.580	147.506	0	0	268.086	667.663	40,15	0,21
Kar Amacı Götürmeyen Kuruluşlara Yapılan Transferler	297.810	203.385	0	0	501.175	831.169	60,30	0,40
Hane Halkına Yapılan Transferler	259.284	352.923	0	0	612.207	1.321.514	46,33	0,49
Burslar ve Harçlıklar	146.229	181.602	0	0	327.831	615.025	53,30	0,26
Eğitim Amaçlı Diğer Transferler	64.985	105.629	0	0	170.614	527.042	32,37	0,14
Sağlık Amaçlı Transfer	13.783	14.132	0	0	27.915	68.609	40,69	0,02
Yiyecek Amaçlı Transfer	31.761	49.255	0	0	81.016	100.783	80,39	0,06
Barınma Amaçlı Transfer	2.526	2.305	0	0	4.831	10.055	48,05	0,00
Tarım ve Destekleme Ödemeleri	2.355.679	1.305.293	0	0	3.660.972	4.951.301	73,94	2,93
Doğrudan Gelir Destegi	1.063.000	6.500	0	0	1.069.500	1.254.600	85,25	0,86
Ürün Destekleme Ödemeleri	563.000	985.000	0	0	1.548.000	1.870.200	82,77	1,24
Hayvancılık Destekleme Ödemeleri	595.000	253.000	0	0	848.000	1.182.600	71,71	0,68
Diğer	134.679	60.793	0	0	195.472	643.901	30,36	0,16
Hane Halkına Yapılan Diğer Transferler	201.384	125.970	0	0	327.354	845.999	38,69	0,26
Sosyal Amaçlı Transferler	192.298	232.412	0	0	424.710	847.092	50,14	0,34
Yurtdışına Yapılan Transferler	198.645	178.334	0	0	376.979	847.586	44,48	0,30
Gelirden Ayrılan Paylar	5.018.325	5.273.898	0	0	10.292.023	24.729.000	41,61	8,24
V. Sermaye Giderleri	1.109.714	3.877.123	0	0	4.986.837	14.838.999	33,61	3,99
VI. Sermaye Transferleri	387.330	789.281	0	0	1.176.611	2.824.819	41,65	0,94
VII. Borç Verme	1.590.509	1.123.303	0	0	2.713.812	4.660.842	58,23	2,17
Yurtiçi Borç Verme	1.486.509	1.014.303	0	0	2.500.812	4.334.842	57,69	2,00
KİT	1.141.253	572.800	0	0	1.714.053	1.869.000	91,71	1,37
Risk Hesabı	0	0	0	0	0	550.000	0,00	0,00
Diğer	345.256	441.503	0	0	786.759	1.915.842	41,07	0,63
Yurtdışı Borç Verme	104.000	109.000	0	0	213.000	326.000	65,34	0,17
Kıbrıs	104.000	109.000	0	0	213.000	326.000	65,34	0,17
VIII. Yedek Ödenekler	0	0	0	0	0	1.467.809	0,00	0,00
Falç Giderleri	18.090.216	9.151.937	0	0	27.242.153	57.500.030	47,38	21,82
I. İç Borç Falzı	15.393.440	8.129.608	0	0	23.523.048	48.971.000	48,03	18,84
II. Dış Borç Falzı	2.678.709	1.005.494	0	0	3.684.203	6.308.030	58,40	2,96
III. İskonto ve Kasa Vadeli İşlemlere Ait Falz	18.067	16.835	0	0	34.902	2.221.000	1,57	0,03

Ek Tablo 2. Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri karşılaştırmalı 2008-2009 (Haziran Sonu)

	2008				2009				Artış Oranı	
	Haziran	Toplam	Gerçekleşen	Gerçekleşme Oranı	Haziran	Toplam	Bütçe Tahmini	Gerçekleşme Oranı	Haziran	Toplam
Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri	14.565.859	100.588.532	225.967.471	44,5	17.932.371	124.830.776	259.155.933	48,2	23,1	24,1
Faiz Hariç Bütçe Giderleri	13.423.909	79.848.723	175.306.166	45,5	16.809.105	97.588.623	201.655.903	48,4	25,2	22,2
Personel Giderleri	3.983.843	24.506.018	48.824.636	50,2	4.685.801	28.468.920	57.211.200	49,8	17,6	16,2
Sosyal Güvenlik Kurumlarına Devlet Prim	485.143	3.052.826	6.401.679	47,7	564.296	3.446.440	7.242.800	47,6	16,3	12,9
Mal ve Hizmet Alım Giderleri	1.735.273	9.160.912	23.940.547	38,3	1.900.419	10.698.808	25.453.678	42,0	9,5	16,8
Savunma-Güvenlik	572.492	2.631.416	8.187.995	32,1	649.834	3.013.539	9.113.219	33,1	13,5	14,5
Sağlık Giderleri	500.387	3.102.208	6.764.102	45,9	551.119	3.510.306	7.084.000	49,6	10,1	13,2
Genel Tedavi ve Sağlık Malzemesi Gideri	95.966	715.010	1.787.785	40,0	122.312	781.254	1.829.728	42,7	27,5	9,3
Genel İlaç Giderleri	60.614	424.228	945.583	44,9	80.237	446.196	1.145.272	39,0	32,4	5,2
Yeşil Kart Sağlık Hizmetleri	343.807	1.962.970	4.030.734	48,7	348.570	2.282.856	4.109.000	55,6	1,4	16,3
Devlet Borçları Genel Giderleri	1.431	47.418	87.791	54,0	1.064	31.530	145.000	21,7	-25,6	-33,5
Diğer Mal ve Hizmet Alım Giderleri	660.963	3.379.870	8.900.659	38,0	698.402	4.143.433	9.111.459	45,5	5,7	22,6
Cari Transferler	4.936.464	35.225.506	70.115.598	50,2	7.758.742	46.097.195	87.955.756	52,4	57,2	30,9
Görev Zararları	89.684	770.263	2.040.518	37,7	294.951	2.344.970	3.081.194	76,1	228,9	204,4
KIT Görev Zararları	40.000	402.000	1.283.537	31,3	206.000	1.843.752	2.004.999	92,0	415,0	358,6
Mali Kurumlar	36.000	270.034	573.159	47,1	70.319	370.725	750.000	49,4	95,3	37,3
Diğer Görev Zararları	13.684	98.229	183.822	53,4	18.632	130.493	326.195	40,0	36,2	32,8
Hazine Yardımları	2.032.075	19.304.681	38.768.630	49,8	4.878.644	27.558.805	50.500.901	54,6	140,1	42,8
Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına Hazine Yard	78.174	449.364	1.022.167	44,0	81.077	492.804	1.048.000	47,0	3,7	9,7
İşsizlik Sigorta Fonu	78.174	449.364	1.022.167	44,0	81.077	492.804	1.048.000	47,0	3,7	9,7
Sağlık, Emeklilik ve Sosyal Yardım Giderle	1.749.952	17.593.721	35.133.382	50,1	4.606.367	25.722.063	46.690.000	55,1	163,2	46,2
Devlet Sosyal Güvenlik Katkısı	0	0	1.718.300		925.645	5.439.945	12.268.000	44,3		
Sosyal Güvenlik Açık Finansmanı	710.740	13.433.172	25.849.685	52,0	2.800.000	13.989.100	21.378.000	65,4	294,0	4,1
Diğer	1.039.212	4.160.549	7.565.397	55,0	880.722	6.293.018	13.044.000	48,2	-15,3	51,3
Mahalli İdarelere Hazine Yardımları	132.960	912.884	1.917.527	47,6	113.092	824.852	1.595.238	51,7	-14,9	-9,6
Diğer Hazine Yardımları	70.989	348.712	695.554	50,1	78.108	519.086	1.167.663	44,5	10,0	48,9
Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yapıl	7.672	199.058	443.784	44,9	18.154	501.175	831.169	60,3	136,6	151,8
Hane Halkına Yapılan Transferler	28.020	533.257	1.091.651	48,8	70.236	612.207	1.321.514	46,3	150,7	14,8
Tarımsal Amaçlı Transferler	515.998	4.450.530	5.809.045	76,6	237.196	3.660.972	4.951.301	73,9	-54,0	-17,7
Ürün Destekleme Ödemeleri	500.000	1.848.000	1.848.000	100,0	230.000	1.548.000	1.870.200	82,8	-54,0	-16,2
Hayvancılık Destekleme Ödemeleri	0	1.028.872	1.095.465	93,9	0	848.000	1.182.600	71,7		-17,6
Diğer Tarımsal Amaçlı Transferler	15.998	1.573.658	2.865.580	54,9	7.196	1.264.972	1.898.501	66,6	-55,0	-19,6
Hane Halkına Yapılan Diğer Transferler	114.423	276.468	883.509	31,3	20.641	327.354	845.999	38,7	-82,0	18,4
Sosyal Amaçlı Transferler	25.999	121.491	441.617	27,5	82.499	424.710	847.092	50,1	217,3	249,6
Yurtdışına Yapılan Transferler	36.636	254.812	608.674	41,9	51.280	376.979	847.586	44,5	40,0	47,9
Gelirden Ayrılan Paylar	2.085.957	9.314.946	20.028.170	46,5	2.105.141	10.290.023	24.729.000	41,6	0,9	10,5
Mahalli İdare Payları	1.580.973	7.325.059	15.829.326	46,3	1.577.489	7.940.189	19.919.000	39,9	-0,2	8,4
Fonlara Verilen Paylar	464.732	1.749.946	3.554.512	49,2	426.856	1.704.518	4.220.578	40,4	-8,2	-2,6
Diğer Paylar	40.252	239.941	644.332	37,2	100.796	645.316	589.422	109,5	150,4	168,9
Sermaye Giderleri	1.718.594	4.678.999	18.440.515	25,4	1.280.834	4.986.837	14.838.999	33,6	-25,5	6,6
Sermaye Transferleri	330.365	1.126.196	3.172.592	35,5	272.096	1.176.611	2.824.819	41,7	-17,6	4,5
Yurtiçi Sermaye Transferleri	326.443	1.107.287	3.042.320	36,4	271.866	1.173.815	2.648.027	44,3	-16,7	6,0
Yurtdışı Sermaye Transferleri	3.922	18.909	130.272	14,5	230	2.796	176.792	1,6		-85,2
Borç Verme	234.227	2.098.266	4.410.599	47,6	346.917	2.713.812	4.660.842	58,2	48,1	29,3
Yurtiçi Borç Verme	227.923	1.999.962	3.978.599	50,3	312.917	2.500.812	4.334.842	57,7	37,3	25,0
Yurtdışı Borç Verme	6.304	98.304	432.000	22,8	34.000	213.000	326.000	65,3	439,3	116,7
Yedek Ödenekler	0	0	0	0	0	0	1.467.809	0,0		
Faiz Giderleri	1.141.950	20.739.809	50.661.305	40,9	1.123.266	27.242.153	57.500.030	47,4	-1,6	31,4

**Ek Tablo 3. Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri Karşılaştırmalı
2008-2009 (Haziran Sonu)**

	2009 Haziran	2008 Haziran	Artış (%)	2009 Bütçede Ön Görülen	2008 Yılsonu	2009 Bütçeye Göre Gerçekleşen (%)	2008 Yılsonuna Göre Gerçekleşen (%)
Merkezi Yönetim Gelirleri	101.626.268	102.505.969	-0,86	248.758.275	208.898.182	40,85	49,07
Genel Bütçe Gelirleri	98.286.792	99.456.251	-1,18	242.957.046	202.790.045	40,45	49,04
I-Vergi Gelirleri	79.083.322	82.751.678	-4,43	202.089.590	168.087.237	39,13	49,23
Gelir, Kar ve Sermaye Kazanç. Öz. Al. Ver.	26.097.199	26.628.139	-1,99	65.401.318	54.932.959	39,90	48,47
Gelir Vergisi	18.972.228	18.914.451	0,31	45.253.023	38.027.934	41,92	49,74
Beyana Dayanan Gelir Vergisi	1.058.357	934.924	13,20		1.808.529		51,70
Basit Usulde Gelir Vergisi	172.856	155.828	10,93		208.705		74,66
Gelir Vergisi Tevkifatı	17.214.702	17.227.152	-0,07		34.833.466		49,46
Gelir Geçici Vergisi	526.313	596.547	-11,77		1.177.234		50,67
Kurumlar Vergisi	7.124.971	7.713.688	-7,63	20.148.295	16.905.025	35,36	45,63
Beyana Dayanan Kurumlar Vergisi	357.178	525.153	-31,99		517.230		101,53
Kurumlar Vergisi Tevkifatı	121.776	98.128	-24,10		182.834		53,67
Kurumlar Geçici Vergisi	6.646.017	7.090.407	-6,27		16.204.961		43,75
Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	2.244.532	2.070.531	8,40	4.822.548	4.088.015	46,54	50,65
Veraset ve İhtikal Vergisi	87.319	54.396	60,52	122.548	144.091	71,25	37,75
Motorlu Taşıtlar Vergisi	2.157.213	2.016.135	7,00	4.700.000	3.943.924	45,90	51,12
Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri	33.335.211	32.393.094	2,91	79.065.371	67.252.732	42,16	48,17
Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	9.516.895	8.441.683	12,74	19.973.859	16.798.948	47,65	50,25
Özel Tüketim Vergisi	19.305.074	19.775.245	-2,38	49.375.936	41.831.709	39,10	47,27
Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin ÖTV	11.179.319	11.354.273	-1,54		23.941.458		47,43
Motorlu Taşıt Araçlarına İlişkin ÖTV	1.432.915	2.039.992	-29,76		3.804.905		53,61
Kolalı Gazoz, Alkollü İç. Ve Tüt Mam.	6.379.284	5.895.113	8,21		13.080.130		45,07
Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallara İlişkin ÖTV	313.556	485.867	-35,46		1.005.216		48,33
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	2.157.676	1.796.010	20,14	4.100.000	3.695.136	52,63	48,60
Mal ve Hizmetlerden Alınan Diğer V.	2.355.566	2.380.156	-1,03	5.615.576	4.926.939	41,95	48,31
Uluslararası Ticaret ve Muame. Al. Ver.	12.864.979	17.086.167	-24,71	42.053.351	32.774.519	30,59	52,13
Gümrük Vergileri	1.181.695	1.475.209	-19,90	3.507.979	2.767.278	33,69	53,31
İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	11.660.675	15.589.904	-25,20	38.500.000	29.968.120	30,29	52,02
Diğer Dış Ticaret Gelirleri	22.609	21.054	7,39	45.372	39.121	49,83	53,82
Damga Vergisi	2.034.736	1.979.089	2,81	4.717.000	3.944.984	43,14	50,17
Harçlar	2.272.313	2.572.743	-11,68	5.970.002	5.043.297	38,06	51,01
Başka Yerde Sınıflandırılmayan Diğer Ver.	234.352	21.915	969,37	60.000	50.731	390,59	43,20
II-Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	7.312.851	5.035.370	45,23	7.362.410	7.297.383	99,33	69,00
Mal ve Hizmet Satış Gelirleri	761.961	756.187	0,76	1.650.000	1.502.834	46,18	50,32
KİT ve Kamu Bankaları Gelirleri	3.483.965	3.218.538	8,25	3.346.712	3.876.379	104,10	83,03
Kurumlar Karları	476.209	495.543	-3,90	935.697	791.890	50,89	62,58
Kira Gelirleri	377.628	354.064	6,66	850.001	729.253	44,43	48,55
Diğer Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	2.213.088	211.038	948,67	580.000	397.027	381,57	53,15
III-Alınan Bağışlar ve Yardımlar ile Özel Gel.	521.949	355.694	46,74	941.822	869.330	55,42	40,92
Yurt Dışından Alınan Bağış ve Yardımlar	23	336		10.229	9.540		3,52
Özel Gelirler	521.926	355.358	46,87	931.593	859.790	56,03	41,33
IV-Faizler, Paylar ve Cezalar	9.799.209	9.171.151	6,85	19.424.424	17.026.404	50,45	53,86
Faiz Gelirleri	2.488.401	1.942.654	28,09	2.445.543	4.275.101	101,75	45,44
Kişî ve Kurumlardan Alınan Paylar	4.117.135	3.631.707	13,37	9.653.869	6.938.694	42,65	52,34
Devlet Payları	125.241	146.345	-14,42	380.000	308.709	32,96	47,41
Genel Bütçeli İdarelere Ait Paylar	3.991.894	3.485.362	14,53	9.273.869	6.629.985	43,04	52,57
Para Cezaları	1.805.638	1.499.171	20,44	3.457.012	2.920.271	52,23	51,34
Yargı Para Cezaları	97.748	87.712	11,44	212.181	184.013	46,07	47,67
İdari Para Cezaları	491.702	455.220	8,01	1.046.857	917.222	46,97	49,63
Vergi Cezaları	1.176.779	902.494	30,39	2.092.441	1.736.213	56,24	51,98
Diğer Para Cezaları	39.409	53.745	-26,67	105.533	82.823	37,34	64,89
Diğer Çeşitli Gelirler	1.388.035	2.097.619	-33,83	3.868.000	2.892.338	35,89	72,52
V-Sermaye Gelirleri	1.397.345	2.029.786	-31,16	13.138.800	9.104.999	10,64	22,29
Taşınmaz Satış Gelirleri	100.142	101.299	-1,14	499.800	214.765	20,04	47,17
Taşınır Satış Gelirleri	2.219	550	-303,45	8.000	1.567	27,74	35,10
Diğer Sermaye Satış Gelirleri	1.294.984	1.927.937		12.631.000	8.888.667	10,25	21,69
VI-Alacaklardan Tahsilat	172.116	112.572		0	404.692		
Özel Bütçeli İdarelerin Gelirleri	2.016.179	1.846.926	9,16	3.877.618	4.368.545	52,00	42,28
Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların Gelirleri	1.323.297	1.202.792	10,02	1.923.611	1.739.592	68,79	69,14

4 a)

4 b)

	Personel Gid.	SGK Prim Öd.	Mal ve Hız. Al.	Faiz Harc.	Cari Trans.	Sermaye Gid.	Sermaye Trans.	Borç Verme
Genel Kamu Hizmetleri	10,2	8,9	8,9	100,0	22,4	7,8	37,7	7,8
Savunma Hizmetleri	10,9	10,3	22,2	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0
Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri	18,2	14,2	12,2	0,0	0,0	3,4	0,0	0,0
Ekonomik İşler ve Hizmetler	6,9	9,3	7,0	0,0	15,5	48,9	13,0	66,0
Çevre Koruma Hizmetleri	0,2	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	1,3	0,0
İskan ve Toplum Refahı Hizmetleri	0,0	0,0	0,1	0,0	1,8	4,1	26,0	0,0
Sağlık Hizmetleri	10,0	12,8	27,8	0,0	0,0	18,3	0,0	0,0
Dinlenme, Kültür ve Din Hizmetleri	4,4	4,7	2,1	0,0	0,5	2,1	1,3	0,0
Eğitim Hizmetleri	38,8	39,3	17,5	0,0	1,8	14,5	20,6	25,6
Sosyal Gv.ve Sosyal Yardımlar	0,4	0,4	2,1	0,0	58,0	0,6	0,1	0,5
TOPLAM	100	100	100	100	100	100	100	100

Ek Tablo 5. Genel Bütçe Finansmanı (Haziran Sonu)

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran
FAİZ DIŞI DENGİ	910.856	2.264.540	-2.231.314	175.835	4.619.178	3.810.666
BÜTÇE DENGESİ	-2.872.056	-11.377.060	-20.321.531	-20.952.419	-21.499.706	-23.431.484
BÜTÇE EMANETLERİ	-3.272.761	-5.012.684	-3.787.841	-3.815.836	-4.277.806	-3.136.632
DİĞER EMANETLER	-2.651.690	-2.574.065	-2.588.381	-2.279.541	-2.120.135	-2.101.818
AVANSLAR	1.740.241	1.211.619	1.360.623	1.178.817	1.025.952	917.248
Nakit Dengesi	-7.056.266	-17.752.190	-25.337.130	-25.868.979	-26.871.695	-27.752.686
Hazine Finansmanı	7.056.266	17.752.190	25.337.130	25.868.979	26.871.695	27.752.686
Toplam Net Borçlanma (Borçlanma eksi geri ödeme)	4.294.038	13.552.496	15.858.866	22.220.457	29.123.997	27.133.446
Yapılan Borçlanmaların toplamı	8.624.626	33.315.830	38.289.890	51.056.690	71.543.630	76.049.757
İç Borçlanma	6.998.758	30.879.897	35.689.047	48.065.482	65.976.929	70.290.437
Tahvil	6.006.758	26.444.897	27.384.213	39.760.648	57.672.095	61.985.603
Bono	992.000	4.435.000	8.304.834	8.304.834	8.304.834	8.304.834
Dış Borçlanma	1.625.868	2.435.933	2.600.843	2.991.208	5.566.701	5.759.320
Anapara Geri Ödemeleri Toplamı	-4.330.588	-19.763.335	-22.431.024	-28.836.233	-42.419.633	-48.916.311
İç Borçlanma	-3.818.105	-18.683.804	-20.395.012	-26.118.971	-39.517.765	-43.964.863
Tahvil	-299.105	-12.437.804	-13.497.012	-19.220.971	-32.619.765	-33.801.322
Bono	-3.519.000	-6.246.000	-6.898.000	-6.898.000	-6.898.000	-10.163.541
Dış Borçlanma	-512.483	-1.079.530	-2.036.011	-2.717.262	-2.901.868	-4.951.448
Borçlanma Dışı Diğer Finansman	26.987	36.255	96.923	92.218	-11.707	51.814
Özelleştirme Gelirlerinden						
Hazineye Aktarılan	0	0	0	0	0	0
Net Borç Verme (-)	-26.987	-36.255	-96.923	-92.218	11.707	-51.814
Kasa hareketi (- giriş, + çıkış)	2.735.241	4.163.439	9.381.340	3.556.304	-2.240.595	567.426
Kaynak : Hazine Müsteşarlığı						

Ek Tablo 6. Merkezi Yönetim Borç Stokunun Kompozisyonu (Haziran Sonu)

(milyon YTL)	Merkezi Yönetim Borç Stoku (2008 Sonu)	%	Merkezi Yönetim Borç Stoku (Ocak 2009)	%	Merkezi Yönetim Borç Stoku (Şubat 2009)	%	Merkezi Yönetim Borç Stoku (Mart2009)	%	Merkezi Yönetim Borç Stoku (Nisan2009)	%	Yö
İç Borç Stokunun Yapısı	274.827	100,0	279.236	100,0	288.933	100,0	292.306	100,0	297.768	100,0	
<i>Kağıdı Elinde Tutanlar Açısından</i>	274.827	100,0	279.236	100,0	288.933	100,0	292.306	100,0	297.768	100,0	
Kamuya	65.751	23,9	66.221	23,7	67.244	23,3	67.736	23,2	68.642	23,1	
Piyasaya	209.076	76,1	213.015	76,3	221.689	76,7	224.570	76,8	229.126	76,9	
<i>Faiz Yapısı Açısından</i>	274.827	100,0	279.236	100,0	288.933	100,0	292.306	100,0	297.768	100,0	
Sabit Faizliler	140.614	51,2	142.429	51,0	145.635	50,4	148.856	50,9	146.458	49,2	
Değişken Faizliler	134.213	48,8	136.807	49,0	143.298	49,6	143.450	49,1	151.309	50,8	
<i>Döviz Kompozisyonu açısından</i>	274.827	100,0	279.236	100,0	288.933	100,0	292.306	100,0	297.768	100,0	
Türk Lirası Cinsinden	251.836	91,6	254.937	91,3	263.953	91,4	267.051	91,4	277.584	93,2	
Döviz Cinsinden	22.227	8,1	23.531	8,4	24.198	8,4	24.448	8,4	19.418	6,5	
Döviz Endeksli TL	764	0,3	767	0,3	783	0,3	808	0,3	765	0,3	
Dış Borç Stokunun Yapısı	105.313	100,0	111.924	100,0	114.601	100,0	115.538	100,0	111.657	100,0	
<i>Faiz Yapısı açısından</i>	105.313	100,0	111.924	100,0	114.601	100,0	115.538	100,0	111.657	100,0	
Sabit Faizliler	75.825	72,0	81.250	72,6	83.087	72,5	84.263	72,9	82.139	73,6	
Değişken Faizliler	29.488	28,0	30.674	27,4	31.514	27,5	31.275	27,1	29.518	26,4	
Toplam Borç Stokunun Yapısı	380.140	100,0	391.159	100,0	403.534	100,0	407.844	100,0	409.424	100,0	
<i>Kağıdı Elinde Tutanlar Açısından</i>											
Kamuya	65.751	17,3	66.221	16,9	67.244	16,7	67.736	16,6	68.642	16,8	
Piyasaya (1)	314.389	82,7	324.939	83,1	336.290	83,3	340.108	83,4	340.782	83,2	
<i>Faiz Yapısı Açısından</i>	380.140	100,0	391.159	100,0	403.534	100,0	407.844	100,0	409.424	100,0	
Sabit Faizliler	216.439	56,9	223.678	57,2	228.722	56,7	233.118	57,2	228.597	55,8	
Değişken Faizliler	163.701	43,1	167.481	42,8	174.812	43,3	174.726	42,8	180.827	44,2	
<i>Döviz Kompozisyonu açısından</i>	380.140	100,0	391.159	100,0	403.534	100,0	407.844	100,0	409.424	100,0	
Türk Lirası Cinsinden	251.836	66,2	254.937	65,2	263.953	65,4	267.051	65,5	277.584	67,8	
Döviz Cinsinden	127.540	33,6	135.455	34,6	138.799	34,4	139.986	34,3	131.074	32,0	
Döviz Endeksli TL	764	0,2	767	0,2	783	0,2	808	0,2	765	0,2	
<i>İç Borç Stokunun Ortalama Vadesi (Ay)</i>	24,3		23,3		23,8		22,7		23,1		
<i>İç Borçlanmanın Ortalama Vadesi (Ay)*</i>	31,9		30,0		26,7		11,2		45,6		
<i>İç Borç İhaleleri Ortalama Faiz Oranı % (2)*</i>	18,64		16,16		14,99		14,31		13,35		